БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 111 (11097) | 1966 оной май 9, понедельник | Сэн 2 мүнгэн

Д. Гармаевай зураг.

АГУУЕХЭ ИЛАЛТЫН ҺАЙНДЭР

ХОРИ НЭГЭН жэлэй урда тээ түүхэдэхи эгээл хүндэ хүшэр, эгээл ехээр шуһа адхаруулһан, эгээл ехээр һандарал хэһэн дайн дүүрээ һааб даа. Энэ хадаа «илагдашагүй» гэжэ суурхадаг фашис сэрэгүүдэй хумхиин тооһон болотороо һамна бута сохюулан, үбдэг дээрээ һүгэдэн унаха баатай болоһон үдэр—манай совет арадай туйлаһан агууехэ Илалтын һайндэр. Илалтын энэ ехэ һайндэрые бүхы совет арад, гэр бүлэ бүхэн, совет хүн бүхэн һур жабхалантайгаар тэмдэглэнэ. Энэ үдэр хаа хаанагүй баяр баясхаланта түрүүшын хонгор хабарай, ургыта хабарай зугаа наада дэлгэн һайндэрлэгдэдэг түүхэтэй. Энэ үдэрэймнай суурян жэл бүхэндэ улам шангадан, манай совет арадай агууехэ Илалтын дуу, хүгжэм тэнгэриин дуун мэтээр дорьбоо татана. Нэерхэшье ёһотой, нэрэгшье бүри һүрөөтэйгөөр. Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ алтан хуудаһа нээһэн Илалтымнай энэ салют он жэлнүүдэй ошохо тума бүри һүртэйгөөр зэдэлнэ. Дэлхэйн арадуудые фашис эзэмдэгшэдэй дарлалта доромжолгоһоо сүлөөлэн абарһан совет арадай баатаршалгые бүмсэрсэг дэлхэйн бүхы хүн түрэлтэн үеын үедэ һанан дурдан омогорхожо, баясажа ябахал! Илалта хүнгэнөөр ерээгүй. Һанана гүт, нүхэд, дайнда хүбүүгээ алдаһан эхын гашуун нёлбоһото һүнинүүдые, үншэн үрөөһэн болоһон үхибүүдэй бархиралдаа...

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронт дээрэ хүбүүгээ, басагаяа, эсэгэеэ, ахаяа, дүүнэрээ, хани нүхэдөө алдаһан хүнүүдэй хүсэд эдэгэжэ үрдеэгүй шархые, байлдаанда унаһан баатар сэрэгшэдэй дурасхаалые хэтэдэнь мүнхэлһэн, Илалтын сууряан мүнөөдэр һүртэйгөөр наярна. Хүн түрэлтэнэй Эб найрамдал, Ажал, Эрхэ сүлөө, Адли тэгшэ эрхэ, Аха дүүгэй холбоон, Зол жаргалай түлөө мандаһан Илалта майн һайхан зулгы сэсэгүүд сооһоо һалбаран мандана.

Мүнөөдэр Илалтын хори нэгэдэхи хабарай дайшалхы алдарта Улаан тугууд сүлөөтэ һалхинда намилзана. Һомондо сохюулжа һэрхиишэһэн дайшалхы тугуудай үнгэдэ алдарта замай аянга харагдана. Мүнөөдэр бүхы дэлхэйн хүн түрэлтэнэй зол жаргалай түлөө зэдэлһэн дуунууд, эбэй һүлдэ болоһон сагаан далита гулабхаануудай, амгалан ажабайдалай жагсаал бүри эли тодо баталагдана. Мүнөөдэр Эхэ оронойнгоо хилэ хёрхоор сахижа байһан сэрэгшэднай мэргэн буу, сахилгаан түргөөр дэгдэдэг ракетэ һомоёо шалган, тэрэ үедэ харуулһан эсэгэнэр, аханарайнгаа габьяа солые дуудана.

Манай Буряад ороной баатар солото хүбүүд, басагад Совет оронойнгоо бүхы аха дүү арадуудтай нэгэн хамта интернациональна бүлэ болоожо, Эсэгэ ороноо хамгаалхаар Агууехэ дайнда мордоо һааб даа. Дайсанай хатуу шанга байлдаан соо баатаршалга харуулжа, Эхэ ороноо суурхуулһан буряад арадай 32 алдарта хүбүүдтэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргын олгогдоһон ушар энээндэ тобойморгэршэ болоожо үгэнэ. Тиихэдэ хэды олон хүбүүд, басагаднай правительствын дээдэ хайра—орден, медальнуудта хүртөө, магтуулаа гээшэб?! Илалтын энэ үдэр бидэниие илалтаһаа илалтада хүтэлдэг түрэл Коммунис партиин сэсэн мэргэн һургаалай илагдашагүй хүсэтэй байһые батаар гэршэлнэ бшуу. Энэ үдэр бүхы Буряад ороноймнай ажалшад һүртэ жагсаалые хүлеэн, хори нэгэн жэлэй урда тээ рейхстаг дээрэ мандаһан Улаан тугай намилзаһыень мартаагүй, хэзээшье мартахагүй.

Совет тылдэ хүдэлһэн бүхы совет арад, тэрэ тоодо манай Буряад ороной ажалшад, хүгшэн залуугүй Эхэ оронойнгоо аша туһада хүсэ шадалаа гамнангүй, һүни үдэрые илгадгүй хүдэлжэ, үндэр дээдэ патриотическа үзэл бодолтой байһанаа гэршэлэн харуулаа бэлэй. Дайсанаа түргөөр дарахын тулада хүн бүхэн шэн габьяатайгаар ажаллаа, энэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулаа. Алдарта ажал хүдэлмэреэрээ фронтдо туһалхын хажуугаар, харин эдеэ хоолой зүйлнүүдые, дулаан хубсаһа хунар улаан сэрэгшэдтээ эльгээдэг байһан. Манай республикын ажалшад Улаан Армиингаа Сталинград город шадар немец фашистнуудые сохижо эхилхэдэнь, аргагүй ехээр баясан, 23 миллион түхэриг суглуулжа эльгээһэн байна. Энэ мүнгөөр социалис Бурят-Монголой нэрэмжэтэ самолёдуудай эскадрили байгуулагдаһан домогтой. Тиихэдэ 1943 ондо манай республикын ажалшад Улаан Армиин 25 жэлэй нэрэмжэтэ танкова колонно бүтээлгэдэ зорюулан, мүнгэ зөөри суглуулһан юм. 1945 оной январьһаа апрелиин нэгэн болотор Буряад ороной ажалшад Улаан Армида 17.651000 түхэриг мүнгэ, 3.450.000 түхэригэй урьһаламжын облигаци бэлэглэһэн байгаа. Энээнһээ гадна, хэдэн зуугаад ажалшад танк, самолёт бүтээлгэдэ зорюулан, мүнгэ зөөреэ хайра гамгүйгөөр үгэдэг байһан.

Эдэ бүгэдэ—тыл фронт хоёрой хани халуун барисаанай гэршэ. Иимэ туһаламжын ашаар Агууехэ Илалта туйлагдаа. Энэ хадаа бүгэдые илагша марксизм-ленинизмын агууехэ һургаалаар хүсэн түгэлдэрөөр зэбсэглэһэн Коммунис партиин хүтэлбэри доро бүхы совет арадай туйлаһан түүхэтэ илалта мүн.

Амгалан ажал, зол жаргал, гуламтаяа сахижа байһан Совет Арми хэзээдэ бэлэн. Дариинь хуурай, шэхэниинь һонор, нюдэнииинь хёрхо, гарынь бата!

Гүрэнүүдэй бэеэ даанхай байдал, эрхэ сүлөөе хаһаха, арадуудые богоолшолхо гэһэн зорилготой эзэрхэг түримхэйшүүлэй харата муухай хэрэгүүд хэзээдэшье бүтэхэгүй. Фашистнуудай эзэрхэг түримхэй ябуулгань юугээр дүүрээ һэм, тэдэнэй али бүхы аяг аашань тиимээр лэ дүүрэхэ.

Дэлхэйн социалис байгуулалта олон түмэн арад зоной эрхэ сүлөөе хамгаалагша, ёһотой түшэг тулгуури мүн. Энэ хэрэгтэ хүсэн түгэс Советскэ Союз өөрынгөө түүхэтэ үүргые дүүргээ, дүүргэнэшье, дүүргэхэшье.

Советскэ Союзай агууехэ Илалта мандаха болтогой!

СССР-эй ОБОРОНЫН МИНИСТРЭЙ

ПРИКАЗ

1966 оной майн 9. № 97 МОСКВА хото

Нүхэд солдадууд, матросууд, сержантнууд, старшинанууд!

Нүхэд офицернүүд, генералнууд, адмиралнууд!

Армиин болон флодой алдарта сэрэгшэд, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан бүхы хүнүүд!

Түүхэдэхи эгээн хүшэр, шуһа ехээр адхаруулһан байлдаан—фашис булимтарагшадта эсэргүү совет арадай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн хори нэгэн жэлэй урда тээ дүүрээ бэлэй. Гитлеровскэ Германи бүрин бута сохюулаад, үгэ дуугүйгөөр капитуляци хэһэн актда гар табяа һэн. Энэ үдэр совет хүн бүхэнэй ойн бододдо хододоо һанагдажа байхал.

Манай арад, тэрэнэй габьяата түгэс Зэбсэгтэ Хүсэнүүд гитлеровскэ Германиида эсэргүү тэмсэлэй гол үүргые даажа гараһан юм. Совет хүнүүд дайнай үеын хэсүү хүндэ туршалгануудые, хохидолнуудые дабан гаража, Эхэ оронойнгоо сүлөөтэ, бэеэ даанхай байдал аршалан хамгаалһан, фашис богоолшолгоһоо сүлөөрэлгэдэнь, социалис хүгжэлтын харгыда оролгодонь Европын олохон арадуудта туһалһан байна.

Совет сэрэгшэд хатуу шанга, хэсүү хюдалдаата байлдаануудай үедэ патриотическа, интернациональна уялгаяа гүн гүнзэгыгөөр ойлгодог байһан ушарһаа, дайсаниие дарахын тула хүсэ шадалаашье, амяа наһаяашье гамнаагүй. Эдэнэй баатар габьяань арадуудай дурасхаалда хэтэ мүнхэдөө һанагдажа байхал.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда Советскэ Союзай туйлаһан илалтань—эгээн түрүү совет нийтын, гүрэнэй байгуулалтын илалта. Коммунис партиин политикын, марксистско-ленинскэ суртал бодолой түгэс илалта мүн.

Манай Эхэ орон дайнай хойтохи жэлнүүдтэ коммунизм байгуулгын замаар ехэ илалтануудые туйлаа. КПСС-эй XXIII съезд оронойнгоо экономико болон соёлые саашадань хүгжөөхэ асари ехэ түсэб баталаа, совет хүнүүдые ерээдүйн һаруул һайхан байдалай аша туһада шэнэ илалта туйлахаар зоригжуулна.

Коммунис парти, Советскэ правительствамнай совет арадай дура хүсэлые үндэһэ болгон, гадаадын политикын талаар ленинскэ хараа бодол сэхэ, шууд бэелүүлнэ, СССР-тэ коммунис общество байгуулха, социалис байгуулалтын хүсэ шадалые бэхижүүлхын тула бүри таатай зохид эрхэ байдал хангахын түлөө шармайн тэмсэнэ.

Империалис гүрэнүүдэй ябуулгань энэ үнэн зүб политикаһаа илгаатай тад ондоо байна. Эдэ гүрэнүүд арадуудай национальна сүлөөтэ бэеэ даалтатай бололгын, социалис дэбжэлтын замые хааха гэһэн хорото зорилгоор сэрэгэй харата аашануудые ходо гаргана. Америкэнскэ империалистнууд илангаяа ехээр аашалжа байнхай. Эдэнэр Вьетнам арадта эсэргүү хюдалдаата дай хэнэ, сүлөөтэ социалис гүрэн—Вьетнамай Демократическа Республикада дээрмэшэн гуримаар добтолно, бусад хэдэ хэдэн оронуудай хэрэгүүдтэ бүдүүлигээр хамаархана.

Үһөө харюу нэхэлгын хорото зорилгодоо хэрэглэхын тула ядерна зэбсэг гартаа оруулха гэдэг Баруун Германиин милитаристнуудай ханашагүй шунахай ябуулгые США-гай империалистнууд али болохоор дэмжэн дэбэргэнэ.

Коммунис парти Советскэ правительство, бүхы арад зомнай империалистнуудай эзэрхэг түримхэй аашанууд тушаа тон һэримжэтэй байжа, оронойнгоо оборонно хүсэ шадал улам бэхижүүлхэ, арми болон флодойнгоо дайшалхы хаба шадалые бүри ехээр дээшэлүүлхэ оролдолго саг үргэлжэ гаргана. Түүхэтэ илалтануудай алдар солоор суурхаһан манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүд хододоо дайшалхы бэлэн байдаг, бусад социалис нэгэдэлтэ аха дүү оронуудай арминуудтай хамтадаа эзэрхэг түримхэй ямаршье дайсаниие һамна бута сохихо байха.

Гитлеровскэ Германиие илаһаар хорин нэгэн жэлэй ойтой дашарамдуулан, Арми болон Флодой бүхы сэрэгшэдые, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагшад бүгэдые амаршалан, баяр хүргэнэб!

Энэ түүхэтэ үдэрые тэмдэглэн, **ЗАХИРХАМНИ:**

Мүнөөдэр, майн 9-дэ, нютагай сагаар 21 часта манай Эхэ ороной ниислэл—баатар хото Москвада, союзна республикануудай ниислэл хотонуудта, герой-городууд: Ленинград, Волгоград, Севастополь, Одессэдэ, баатар-хэрэм Брестдэ, тэрэшэлэн Мурманск, Свердловск, Новосибирск, Хабаровск, Владивостокто—артиллериин гушан буудалгаар салют үгэхэ.

Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флодой сэрэгшэд! Дайшалхы заншалнуудые нарин нягтаар сахигты, улам арьбадхагты! Дайшалхы тугуудайнгаа нэрэ хүндые, залиршагүй алдар солые дээрэ үргэжэ ябагты!

Манай Эхэ ороной сүлөөтэ, бэеэ дааһан байдалай түлөө байлдаануудай үеэр наһа бараһан баатарнуудта хэтэ мүнхын алдар соло!

Баатар габьяата совет арад, тэрэнэй шэн зоригто Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мандаха болтогой!

Советскэ Союзай Коммунис партида алдар соло!

СССР-эй Оборонын министр,
Советскэ Союзай Маршал Р. МАЛИНОВСКИЙ

Ч-Р. НАМЖИЛОВ.

БЕРЛИНДЭ БОДХООГДОҺОН ХҮШӨӨ

Утаа уняар соогуур
уланхадан ороһон дайсан
Улаан шуһаа урасхуулһаар,
шархаяа долёон, хазан,
Уурхай нүхэн руугаа
шурган, мүлхин сухариба,
Ухаа мэдээ алдатараа
халуун галаар турьяба...
Хариин нютагай энэ
шатажа байһан хотодо
Хамха зада сохюулһан
шулуун гэрэй сонхо дор
Харан гэһээ нэгэ
Һаглагархан үһэтэй үхин
Хаанаһаашьеб бии болоод
харгы руу гүйжэрхёо һэн.
Арбагар тэрэ амитанай
ами наһанда хүрэхэеэ
Арбан тээгүүрнь эшхэрһэн
аюулта һомые түреэд,
Адар бэеэрээ халхалан,
Ородой сэрэгшэ ерэбэ,
Абажа гартаа үргэнхэй,
халта бүхыгөөд гүйбэ.
Зайсажа хэр үрдеэ хаб?
Нюдэ сабшаха зуура
Залин буудал нэрьежэ,
газар, тэнгэри хууран,
Забда зайгүй тэһэрээн,
хамхараан, һандараан болобо,
Замби түбеэр сууряатажа,
холо саагуур доһолбо...,
Сэлмэг үдэрэй ерэжэ,
наранай туяа хүрэхэдэ
Сэхэ уулзааша хоёрнай
бүхэ гэгшээр тэбэрилдэн,
Шэг шарайгаар һайхан,
холын холо руу шэртэнэд,
Шэрэм буладаар шудхаатай
үндэр табсан дээр зогсонод.

АРАДАЙ ХИНАГШАДАЙ АРЮУН УЯЛГА

Энэ жэлэй хабарай хагсуу үдэрнүүд тарилгын бүхы болзорые хойшолуулаа. Хэды бэрхэшээлтэй байбашье, табан жэлэй түсэбэй түрүүшын жэлдэ орооһо тарянай, малай тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса абтахаар ажаллаха, хабарай тарилгые эрхим болзорто, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ гэжэ хүдөөгэй ажалшад механизаторнууд оролдоно.

Эндэ арадай хинагшадай үүргэ айхабтар ехэ. Кабанскын, Хяагтын, Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй болон бэшэшье зарим аймагуудай комитедүүд, мүн олохон колхоз, совхозуудай арадай хинагшад хабарай тарилгын бэлэдхэл шалгажа, дутуу дундануудыень элирүүлэн, тэдэниие усадхалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байха юм.

Саянай совхозой арадай хинагшад (бүлэгэй түрүүлэгшэ нүхэр Парьянов), Мухар-Шэбэрэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид (арадай хинагшадай бүлэгэй түрүүлэгшэ нүхэр Бельский) бригадануудтаа постнуудые байгуулжа, таряалангаа бүхыдэнь, орооһоной склад болон үрэһэ бэлдэдэг тоогуудаа өөһэдынгөө анхаралһаа алданагүй.

Таряалан дээрэ хэгдэхэ хүдэлмэриин шанар шалгахын тула Хориин арадай хинагшадай комитет, аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитет ба газетын редакцитай хамта гурбан рейдовэ бригада байгуулжа, тус бүриинь хүнгэн автомашинаар хангаһан байха юм. Партиин Сэлэнгын райком, аймагай арадай хинагшадай комитет политическа хүдэлмэри ябуулха зуураа, тарилгын шанар шалгаха зорилготойгоор 20 эдэбхитэдые томилоо.

Тиихэтэ хамта аймагуудһаа орон мэдээнүүд, һаяхан хэгдэһэн шалгалтанууд хадаа тарилгын түрүүшын үдэрнүүдһээ зарим газарта агротехническэ заабаринуудай бэелүүлэгдэдэггүй байһые элирүүлээ. Онохойн совхоздо хүсэд гэдээгүй 70 гектар газарта шэниисэ, бэшэшье ехэ поли дээрэ хара орооһон апрелиин тэнгээр таригдаһан байха юм. Иимэ ушарнууд Улаан-Үдын аймагай зарим ажахынуудташье үзэгдэһэн байна. Арадай хиналтын комитедэй штатнабэшэ инспектор агроном Кузнецова болон бэшэшье хинагшад Хяагтын «Дружба» колхозой 2-дохи отделенидэ гүйхэнөөр хахалжа байгшадые элирүүлжэ, 2 гектарыень голоһон.

Тарилгаяа эрхим шанартайгаар үнгэргэе

Иимэрхүү дутагдалнуудые түрүүшын лэ үдэрһөө элирүүлжэ усадхаагүй һаа, мүнөө жэлэй ургасада ехэхэн һаад ушаруулха бшуу. Нарин тоолоод гаргахада, жэшээнь, орооһоной үрэһэ тарилгын хэмые арбан процентээр доошолуулжа, 5 процент доогуур тарасатай үрэһэ хэрэглээд, тарилгынгаа арбанайнь нэгэ хубиие муугаар элдүүрилжэ таряа һаа, ямаршье жэлдэ гектарай 2—2,5 центнер орооһон багаар абтаха болоно. Хэрбээ республикымнай бүхы таряалангай 10 процент иимэ муу шанартайгаар таригдабал аяар 100 мянган центнер орооһон хиидэ хосорхо бшуу. Иимэ ехэ гээлтэ тэсэлтэй аал? Үгы.

Хабарай тарилгын үедэ арадай хиналтын комитедүүд, тэдэнэй гэшүүд тон эхэ эдэбхи гаргаха, шанга эрилтэнүүдые таряашад, механизаторнууд, мэргэжэлтэд болон ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй урда табиха зэргэтэй. Голодоһо гаргагшадтай эрид тэмсэхэ, газарай муугаар элдүүрилэгдэхэ ушарые дары элишэлхэ ёһотой. Тиигэбэл агротехникын заабари наринаар баримталагдажа, ажалай шанар дээшэлжэ, баян ургаса абаха арга боломжонууд гүйсэд хэрэглэгдэхэ бшуу.

«Муу үрэһэнһөө һайн ургаса абахагүйш» гэжэ зоной хэлсэдэг үгэ зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд мартадаг гээшэ ха. Зэдын аймагай «Коммунизм» колхоздо, «Октябрьский» совхоздо ехэхэн хэмжээнэй үрэһэнэй таряан хүсэ шадал һулатай. Муу үрэһөөр тарилга хэжэ болохогүй. Таригдаха орооһон һайнаар сэбэрлэгдэһэн, тарилгын шанарта хүргэгдэһэн, заабол хородоогдоһон (хара орооһоной үрэһэнһөө бэшэ) байха эрилтэтэй. Таригдаха үрэһые үшөө дахин шалгаха, хэрэгтэй болобол, тэрэ дары дутагдалнуудыень усадхуулха гээшэ арадай хинагшадай нангин уялгань болоно.

Газараа һайнаар хахалаагүйдэ баян ургаса абтахагүй. Энээниие бүхы мэдэдэг. Теэд зарим механизаторнууд таарулагдаагүй анзаһа шэрэдэг, предплужнигуудые хэрэглэдэггүй зантай. Тэдэнь «агаар хахалжа» ябадаг. Борнойгоо зүб мүрөөр шагтагалдаггүй, шүдэ дутуутай байдаг. Тиимэһээ арадай хинагшад, эдэбхитэд агрегат бүхэнэй хүдэлмэри наринаар шалгаха, хэр хахалнаб, борнойлноб, культиваци хэнэб гэжэ хинаха ушартай.

Трактор, машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха, илангаяа һүниин халаан соо зүбөөр хүдэлгэхэ хэрэгтэ анхархаар. Мүн тиимэ, горючи, запчастьнуудые гамтайгаар гаргашалха асуудал арадай хинагшадай үдэр бүриин анхаралда абтаха ушартай.

Арадай хинагшадай комитедүүд, бүлэгүүд, партиина организацинуудта, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэ туһа хүргэхэ зуураа, бүхы дутагдалнуудыень усадхажа, газарай элдүүрилгын культурые дээшэлүүлхэ үүргэтэй.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум дээрэ арадай хиналтын органуудай ажал хүдэлмэридэ үгтэһэн үндэр сэгнэлтэ, партиин XXIII съездын шиидхэбэреэр тэдэнэй урда табигдаһан зорилгонууд арадай хинагшадай нэрэ хүндые дээшэлүүлнэ, улам зориг нэмээнэ.

Б. СЕМЕНОВ,
республикын арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.

Улаан-Үдын аймагай «Дружба» колхозой сельщигүүд В. Молчанов, Ф. Чебунин, Л. Думнов гэгшэд тариха нормоёо үдэр бүри дүүргэнэ.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ДЕПУТАДТА КАНДИДАДУУД БҮРИДХЭЛДЭ АБТАВА

СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудта кандидадуудые окружной һунгуулиин комиссинууд бүридхэлдэ абажа захалба

Улаан-Удэ городой һунгуулиин 377-дохи округһоо Союзай Соведые һунгаха окружной һунгуулиин комиссиин заседани болобо. Һунгуулиин энэ округой һунгагшад СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар локомотив-вагон заһабарилгын заводой токарь Борис Захарович Поздеевые дэбжүүлһэн юм.

Окружной һунгуулиин комиссиин гэшүүд Улаан-Удэ городой һунгуулиин 377-дохи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй депутадта һунгагдаха кандидадаар Борис Захарович Поздеевые бүридхэхэ гэһэн тогтоолые нэгэн һаналтайгаар баталба. Энэ кандидатурые ЛВРЗ-гэй, технологическа институдай, шэлэй заводой, Онохойн модоной комбинадай коллективүүд дэбжүүлһэн байна.

Эдэбхитэйгээр

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха Советскэ һунгуулиин 516-дахи округой ажалшадай түлөөлэгшэд—предприяти, колхоз болон һуралсалай газарнуудһаа ерээшэд окружной суглаагаа үнгэргэбэд. Энэ суглаае номой хэблэлэй редактор нүхэр Цыремпилон Д. Ц. нээбэ.

• Үгэ хэлэһэн нүхэд РСФСР-эй арадай артист Петрова Н. К. дурсагдаһан округһоо СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар нэрлэгдэһэн, СССР-эй арадай артист Лариса Петровна Сахьянова тухай, тэрэнэй ажал ябуулга тухай хөөрэжэ үгэбэ. Буряад арадай үнэн сэхэ энэ басаганай түлөө нэгэн адляар дуугаа үгэхыень бүхы һунгагшадые тэрэ уряалба.

Тэрэшэлэн «Электромашина» заводой таһагые даагша нүхэр Шевченко В. В., «Улаан Оронго» колхозой гэшүүдэй түлөөлэгшэ нүхэр Бимбаев Р. Б., багша нүхэр Нефодова В. В., хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор нүхэр Уланов А. И. болон бусад нүхэр Л. П. Сахьяновагай кандидатурые халуунаар дэмжэбэд.

Дээрэ дурсагдаһан округто һунгагдаха зүбшөөлөө үгэхыень депутадта кандидадые гүйһан тогтоол абтаба. Гадна округой бүхы һунгагшадта хандаһан хандалга болон этигэмжэтэ нюурнууд суглаан дээрэ баталагдаа.

ИЛАЛТЫН ҮДЭРӨӨР, НҮХЭДҮҮД!

ТҮҮХЭТЭ ИЛАЛТЫН СУУРЯАН

БАЙЛДААНАЙ БААТАР— ҮЙЛЭДБЭРИИН КОМАНДИР

Улаан гал соогуур

Дайнай боложо байһан газар тээшэ улам дүтэлнэбди. Буугай һурэхэ абяан ойрто ойртоһоор бүри элихэнээр дуулдана. Нохойн дуун газаа ороо хэбэртэй. Дайе үзэхэ минута, час үдамнай угтана. Тиигэһээр ябатар һайхын бараагаар табигдаһан үхэр буугай снаряд огторгойгоор улин һүүгэнэлдэжэ, эндэ тэндэ, харгын хажуугаар унан тэһэрнэ. Ябад гээд лэ зогсогдоно. Тиигэ тиигэһээр шулуун харгыдаа орожо сэхэлдээд, ой соогуур ябан, Богородск гэжэ тосхон дээрэ буушабабди.

Наран баруулад гэжэ байһан үе. Тэрэ тосхоной баруун дэбын саанахана тулалдаан боложо байһан шэмээтэй. Каскануудаа үмдэн, буунуудаа аршан, һомологдоно. Тиигэжэ ехын бэлэдхэлэй дүүрэһэнэй һүүлээр фронтын түрүү линии тээшэ зоришобобди. Бидэ, агаар агнагшал огторгой өөдэ шэртэн, дайсанай самолёдой бултад гэхые адуулнабди. Манһаа холо бэшэхэнэ миномётчигууд ябалдана. Бэрээлжэхэн бэетэй буряад командир тэдэнэй дунда түрүү баринхай алхална. Тэрэ нухэрэй хэн гэдэгынь танигданагүй. Ойн заха тулахатайгаа зэргэ ябган сэрэгшэд таран, зэлэ татаад саашаа ябашаба.

Удангүй аадарай ороһондол һомон адхаржа, нэжэрхэй тэжэрхэй буушаба. «Ураа» хашхарха, буугай һурэхэ абяан улам холодо холодоһоор һуладана. Уяанһаа алдуурһан галзуу нохойдол урагшаа тэгүүлһэн фашистнар тэндэ шангахан сохилто абажа, гэдэргээ сухариба. Шуһагүй дайншье гэжэ байдаггүй ааб даа... Иигэжэ 1941 оной октябриин һүүлээр Сибириин 93-дахи улаан тугта дивизи Москва шадар фашистнартай туласалдан, дайнда ороо бэлэй.

Батальонкй миномётно ротын расчёдууд дайсан тээшэ миинэ забдагүй шадүүлжэ, тэдэнэртэ толгойгоо үргэхэ һамбаа үгэнэгүй хэбэртэй. Үнөөхи буряад командир ходоодоо тэндэ харагдадаг байба. Расчёдуудай хажууда шошобой байлсана. һүүлдэ мэдэн гэхэдэ, ротын политрук Родион Николаевич Яковлев байһан. Политическэ энэ хүдэлмэрилэгшэ большевик халуун үгөөрөө ротынгоо сэрэгшэдые шэн габьяата тэмсэлдэнь алхам бухэндэ зоригжуулжа ябаа.

Дайнда ороһон дивизи обороноодо удаахан байгаад, фронтын хоёрдохи линидэ гаргагдаа һэн. Тиигэжэ үбэлэй добтолгодо бэлэдхэл эхилбэ. Коммунист Яковлев нэмэжэ ерэһэн шэнэ хүнүүдые фронтын байдалтай танилсуулна. Дайн байлдаанда сухаришагүй эрэлхэг зоригтойгоор ябахые һургана.

Дивизи Баруун фронтын ондоо нэгэ участогта абаашагдажа, үбэлэй добтолго эхилээ бэлэй. Бүтүү ой, саһаар бүрхөөгдэһэн сагдуул, хасуури модон. Тэрэнэй дундуур дайлалдажа ябатарнай нэгэтэ дайсад хүреэлээд, һомо, эдеэ хоол зөөхэ харгы хаажархёо. Фашистнар гэдэргэ харан добтолжо, шахардуу байдалда орогдобо. Нэгэ мэдэн гэхэдэ ротынь сэрэгшэдһээ оройдоо зургаан хүн үлэшоол байгаа һэн гэхэ. Хэды тиигэбэшье миномётчигууд сухаряагүй, частиин бусад подразделенинүүдтэй хамта дайсанай бүлэглэлнүүдые үгы хэлсэн, хүреэлэлгэһээ гараһан байна. Энэ байлдаанда нухэр Яковлев гардалдахаһаа наагуур ябажа, сэрэгшэдтээ жэшээ харуулһан юм.

Энэ тулалдаанда илагдаһан дайсан тогтон торонгүй сухаряа. Тэдэнэй хойноһоо мүрдэһэн дивизи дайсанай зэр зэбсэг, артиллери, танк олоор бута сохёо, буляан абаа һэн. Хэдэн арбаад һуурин газарнууд дайсанай һабарһаа сүлөөлэгдөө. Родион Николаевич дайнай энэ улаан гал соогуур ото ябалсажа гараһан юм. Үбэлэй добтолгын эсэстэ тус дивизи гвардиин нэрэдэ хүртэһэн байна. Энэ баатар тэмсэл тухай нухэр Яковлев һанан дурдан, газар гэшхүүлэн хөөрэнэ.

Ротын политрук Р. Н. Яковлев эмхидхэхы шадабаритай, эрэлхэг зоригтой политическэ бэрхэ хүдэлмэрилэгшэ байһаараа шалгаржа, батальоной командирай орлогшо, удаань полкын парторг болгогдоо.

1942 оной зун 26-дахи гвардейскэ дивизи Смоленскэ областиин Гжатска, тэрэ оной үбэл Сычевкэ городуудые шэглэн ехын добтолго хэжэ, тэрэниие амжалгатайгаар дүүргэһэн түүхэтэй. Эдэ добтолгонуудта бэлэдхэлгэдэ, мүн тэдэ байлдаануудта хабаадалгада нүхэр Яковлевай хубита ехэ байха.

Р. Н. Яковлев полит-хүдэлмэрилэгшэдэй һуралсалда эльгээгдөө. Тэрэниие дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр 81-дэхи Красноградска Кутузовай орденто гвардейскэ дивизидэ эльгээгдэһэн байгаа. Тэндэ полкын командирые политическэ талаар орлогшо ябажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайниие дүүргэлсэһэн байна.

Буряадай эрэлхэг зоригто эрхим хүбүүдэй нэгэн Р. Н. Яковлев дайсанай һомондо дайрагдажа, хоёр дахин шархатаа. Немецко-фашис булимтарагшадтай байлдаһан байлдаанда хабаадалсаһан гвардиин майор нүхэр Яковлев дайшалхы олохон хайрада — дайшалхы Улаан Тугай ордендо хоёр дахин, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 1 шатын, Улаан Одоной орденуудта, «Москвае хамгаалһанай түлөө», «Германиие илаһанай түлөө» болон бусад медальнуудта хүртоо.

Гуша мянгата

Үргэн Зэдын хойморто, Эрээлжэ хадын үбэртэ «Мир» колхозой түб һуурин Доодо-Бургалтай тосхон нэмжынэ. 1955—1957 онуудта тэндэ байхадаа Бургалтайгаар нэгэтэ бэшэ ябагдаһан байха. Тиихэ үедэ гуша мянгатанай нэгэн нүхэр Яковлев Бургалтайн колхозой түрүүлэгшэ болгогдон эльгээгдээд, ажахын асуудалнуудые һаяхан шиидхэлсэжэ байгаа. Тэрэ гэһээр 11 жэл үнгэрөө. Энэ хугасаа соо колхозой ажахы болон ажабайдалда ехэхэн хубилалта болоһон байна.

Эрилтэ ехэтэй, эмхидхэхы шадабаритай энэ түрүүлэгшэ ажахын асуудалнуудые гүнзэгыгөөр шудалжа, даамайгаар мэдэжэ, зоримгойгоор шиидхэжэ эхилээ. Хамагай түрүүндэ ажалай эмхидхэл зүбөөр, урэ үгэсэ ехэтэйгээр табяа. Тиигэжэ артелиин ажахын зорилгонууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ эхилһэн байха юм.

Артелиин түрүүлэгшэ шэнэ барилга тухай ехэ анхарал хандуулна. Хүдэлжэ захалһан түрүүшынгээ жэлһээ эхилэн, бэхи, «ута наһатай» шулуун барилгануудые олоор болхоолгобо. 40 автомашинын багтаамжатай гараж, туд бүридөө 200 үхэрэй байха 4 байра, гахайн, шубуунай, хонином тугалай байра, таряа хадагалха 2 склад, МТМ. техническэ склад, котельнэ гэхэ мэтын шулуун барилганууд бодоо. Мүн хэдэн модон склад баригдаа.

Колхозой түб һуурин улам үргэдхэгдэнэ, болбосон түхэлтэй болгогдоно. Тэндэһээ зайдуу, таһархай һуудалтай байһан Гэдэн Нугын айлнууд Доодо-Бургалтайда нүүлгэгдэн түбхинүүлэгдэһэн байна. Эндэ 40 оротой больница, амбулатори, наһайлалгын таһагтайгаар нээгдэнхэй. Эд бараа наймаалха магазин баригдажа дүүрөө. Тэрэнэй хажууда үшөө нэгэ шэнэ магазин баригдажа байха юм. Тосхоной түбтэ гоёор хороилогдоһон ехэхэн стадион бии болгогдонхой. Тэрээн соонь зунай амфитеатр бии. Стадионойнь хашаа соо 1700 эшэ элдэб модод һуулгагдаад, ногооруулагдаба. Колхоздо электрын элшэ хүсэ үгэлгэ шиидхэгдээд, үйлэдбэриинь һалбаринууд, колхознигудай гэр байра болон бусад элшэ хүсөөр, гэрэлээр хангагдаһан байна. Тэрэшэлэн Желтура, Дээдэ-Бургалтай тосхонуудта шэнэ барилганууд олоор бодоно.

«Мир» колхоз һүүлэй арбаад жэлэй туршада 1500-гаад гектар шэнэ газар элдүүрилжэ, орооһо таряа нилээд ехээр абадаг болоо. Малайнь тоо толгой үсхэгдэн олошороо. Ажахын эдэ һалбаринуудһаа хүдөө ажахын продукци абалгань горитойгоор нэмэһэн байна. Энэ баримтые иимэ тоо гэршэлнэ.

Жэшээнь, 1955 ондо колхоз бүхы дээрээ 1753 центнер һү абадаг байһан һаа, 1965 ондо 12400 центнертэ хүргөө. Ноoһо 3 дахин шахуу, ороoһо таряа хоёрһоо үлүүтэй дахин ехые абадаг болоһон байха юм. Тиихэдэ энэ хугасаа соо колхозой ниитын олзо доход 188 мянган түхэригһөө 1 миллион 200 мянган түхэригтэ хүрэтэр, гол фондынь 350 мянгаһаа 2 миллион 400 мянган түхэригтэ хүрэтэр ургаһан байна.

Колхоз шэнэ табан жэл соо ажахынгаа һалбаринуудые бүри ашагтайгаар хүгжөөхэ гэһэн хараа түсэбтэй. һү, мяха, ноoһо 1.5 дахин ехээр абадаг болохоор хараалагдана. Хэрбээ гектар бүриһөө дунда зэргээр 10.5 центнер таряан абтадаг байбал, 14,5 центнер болгогдохо гэжэ, нүхэр Яковлев хөөрэнэ. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада колхоз газар таряалангай ашаг үгэлгые дээшэлүүлхэ. Тиихэдэ 500 гектар намаг хатааха, агротехникэ, хими үргэнөөр хэрэглэхэ, газараа ехээр уһалдаг болохо. Гадна ажахын һалбаринууд оньһожоруулагдаха, малай үүлтэр һайжаруулагдаха, тэжээл ехээр бэлэдхэгдэхэ байна. Мүнөө 400 хүнэй һууритай культурын ордон, 320 хүүгэдэй һураха хоёр дабхар һургуулиин байшан хирпиисээр баригдажа эхилээ.

Родион Николаевич Яковлев колхозой тогтоһоноо хойшо хүдэлһэн арбан хоёрдохи түрүүлэгшэнь юм. Үүсэл эдэбхи ехэтэй байһаараа колхознигуудтаа хүндэтэй.

Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ республикынгаа хүдөө ажахые хүгжөөлсэлгэдэ габьяатай байһанайнгаа түлөө нүхэр Яковлев Ажалай Улаан тугай орденоор хоёр дахин, «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор, «Шэнэ газар элдүүрилһэнэй түлөө» медаляар шагнагданхай.

Родион Николаевичай харуулһан эрэлхэг зоригтой, эршэтэ ажалай габьяа тэрэнэй үбсүүе эдэ олон хайрануудаар шэмэглэнэ.

Н. ЦЫБЕНОВ,
манай тусхай корр.

ПАРТИИН ЗОРИГЖУУЛХЫ ҮГЭ

ЭСЭГЭ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилээд байхада партиин Центральна Комитет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй партийна хүтэлбэриие бэхижүүлхын, политорганuудай болон армиин партийна организацинуудай үүргые дээшэлүүлхын тула зарим тэды хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэн байна. Тиигэжэ партиин обком, горком, райкомуудай секретарьнууд, харюусалгата бусад хэдэн мянган хүдэлмэрилэгшэд нэлэгдэн, фронт эльгээгдэһэн байгаа. Дайнай түрүүшын зургаан һара соо оронойнгоо Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ миллион шахуу коммунистнууд ошоһон байха юм.

Оронойнгоо бүхы коммунистнуудтай хамта Буряадай коммунистнууд тэндэ ошожо, гартаа буу барин, Эсэгэ ороноо хамгаалалсаа. 1941 оной ноябрьда партиин Буряадай обком партийна, советскэ, комсомолой хүтэлбэрилхы 15 хүдэлмэрилэгшэд политическэ хүдэлмэридэ эльгээһэн байна. Тэдэнэй дунда ВЛКСМ-эй обкомой секретарь В. А. Сахьянов, партиин Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь Н. И. Зимин, Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретарь Ф. Е. Писарев, кадрнуудай талаар Сэлэнгын райкомой секретарь П. Ш. Будажапов, республикын эдеэ хоолой промышленностиин нарком М. Г. Тюков, Улаан-Үдэ городой прокурор А. Г. Хмелев болон бусад оролсоно.

Тэрэшэлэн ВКП(б)-гэй ЦК-гай шиидхэбэреэр Ленинградһаа ВКП(б)-гэй ЦК-гай дэргэдэхи Ленинскэ курсада һуража байһан А. В. Башинов, М. М. Сыденов, Ч-Ц. Д. Дорбиев, И. И. Точилов, М. М. Черных, Ж. Д. Сампилон, М. С. Багадаев, В. Н. Новолоцкий, Москваһаа ВКП(б)-гэй ЦК-гай дэргэдэхи партэмхидхэлшэдэй Дээдэ һургуулида һуража байһан Д. Ц. Цыремпилон зэгшэд фронт ошоо.

Фронт эльгээгдэһэн манай коммунистнар партиин этигэл найдабариие үнэнөөр харюулаа. Тэдэнэр солдат, офицернүүдэй дунда партийно-политическэ ехэ хүдэлмэри ябуулһан, шэн зориг, баатаршалгын ульгэр жэшээ харуулһан, дайнай бэрхэшээлтэй үедэ сэрэгшэдые хойноһоо дахуулан ябажа, дайсанда сохилто хэһэн байха.

Жэшээлхэдэ, Владимир Афанасьевич Сахьянов дайнай дүүрэтэр олохон фронт дээгүүр политическэ хүдэлмэрилэгшөөр ябажа гараа. Тиихэдээ солдадууд, офицернүүдэй дунда политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эсэшэ сусашагүйгөөр ябуулжа, тэдэнэрые шэн габьяата тэмсэлдэ зоригжуулһан байна. Байлдаанай түрүү зэргэдэ ходоодоо ябалсажа, өөрынгөө бэеэр ульгэр жэшээ харуулалсаа. Энээн тухай гэршэлһэн баримтануудые харуулха болоо һаа олон. Дайшалхы габьягай түлөө нүхэр Сахьянов Дайшалхы Улаан Тугай, «Улаан одоной» хоёр орденоор шагнагдаһан байха юм.

Африкан Владимирович Башинов Москва шадарай байлдаанда полкын комиссар ябаа. Удаань дайсанай ара талада гаралсажа, фашистнарые бута сохилсоо. 1942 ондо партизануудай шэнээр байгуулагдаһан полкдо комиссараар эльгээгдэжэ, тэндэ партийно-эмхидхэлэй, партийно-политическэ хүдэлмэри һайнаар табяа. Тиигэжэ командир болон сэрэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлһэн байна. Партизануудай тусхай полкнь дайсанда үдэр, һүнигүй амар заяа үзүүлээгүй. Хүүргэ, поезд, складууд һандаргдан, агаарта дэгдээ. Гарнизонууд үгы хэгдээ.

Дайсанай ара талын партизан полкһоо дуудагдаһанай һүүлээр Курск-Орёлой дүхэригтэ ябажа байлдаа. Десна, Днепр мүрэнүүдые гаталалсаа. Днепр мүрэнэй баруун бэеэр Речица городой шэглэлдэ ябалсажа, тэрэ городые абалсаһан байха юм. Тиихэдээ большевик дүлэтэ үгөөрөө, өөрынгөө жэшээгээр частиингаа сэрэгшэдые дайшалхы габьяада зоригжуулһан байна.

Гвардиин майор А. В. Баш... Эхэ оронойнгоо түлөө байлдаанда баатаршалга гаргаһанай... шэн габьяатайгаар тулалд... найнгаа түлөө олон орден, медальнуудаар шагнагдаһан байха.

Коммунист Чимит-Цырен Доржиевич Доржиев өөрынгөө дайшалхы замые 1941 ондо Баруун-Хойто фронтһоо эхилээд, Берлиндэ дүүргэһэн намтартай. ... оронойнгоо урда тэрэнэй хэһэн ... дайшалхы аша габьяа тон ехэ.

Бэе муутай байһан дээрээ... сэрэгэй бүридхэлдэ байгаагүйшье... мүртөө Михаил Михайлович Черных һайн дураараа фронт ошожо, дивизиин командирай орлогшо комиссар, артиллериин полкын командирай орлогшо ябаа. Тэрэ хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай илалта түгэсөөр ябалсажа, олон дарта зам гаталан гараа.

Коммунист Доржи Цыремпилович Цыремпилон бүхы дайнай ото фронт дээрэ ябажа, партийна хүдэлмэри ябуулаа. Нүхэр Цыремпилон морин сэрэгэй дивизиин политотделэй начальнигай орлогшо, дивизиин политотделэй начальник, корпусой политотделэй начальнигай орлогшо ябаһан. Олохон орден, медальнууд тэрэнэй үбсүү шэмэглэнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда партиин этигэл найдабарида хүртэгшэд — Буряадай коммунистнууд фронтын бэрхэшээлтэй, аюултай участогуудта ябажа, шэн зоригтой, сухаришагүй, дайшалхы шадабаритай байһанаа харуулаа. Дайнда ябаһан эдэ коммунистнар дайсантай байлдаһан дайшалхы тэмсэлээрээ совет хүнүүдэй патриотизм харуулаа.

А. ЗОЛОТОЕВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

ҮОО, БАРИМТАНУУД

ФРОНТДО БҮГЭДЭ АРАДАЙ ТУҺАЛАМЖА

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ совет хүнүүд ганцашье фронт дээрэ бэшэ, мүн ажал дээрээшье патриотическа габьяатай байһан. Дайсаниие түргэн дарахын тулада юугээшье гамнангүй, үнэн сэхэ ажалаараа олоһон ноосеэ фронтдо үгэжэ байгаа.

Улаан Армиингаа Сталинград шадар дайсаниие бута сохижо эхилһэн үедэ республикымнай колхознигууд социалис Буряад-Монголой нэрэмжэтэ самолёдой эскадрили байгуулхын тулада 23 миллион түхэриг суглуулаа һэн.

* * *

Улаан Армиин 25 жэлэй нэрэмжэтэ танк бүтээлгэдэ республика дотор зөөри суглуулга эхилһэн юм. Тэрэниие бүтээлгэдэ мүнгэнһөө гадна, үнэтэ эдлэлнүүд суглуулагдаа.

Тумэр замшадай Улаан-Үдын больницын врач Алексеев алтан часы, хоёр алтан бэһэлиг, бугааг, мүнгэн амһарта танк бүтээлгэдэ үгөөд, республикынгаа ажалшадые уряалан хандаа һэн.

* * *

Загарайн «Арбижал» колхоз 50 гр. алтан, 2,5 кг. мүнгэн эдлэл, 50 мянган түхэриг мүнгэ, тэрэ аймагай «СССР» колхоз 1,5 кг. мүнгэ, 30 гр. алта, Баргажанай багша Арсентьев алтан бугааг, мүнгэн часы, 500 түхэриг мүнгэ, врач Пагадаев алтан бугааг үгөө. Иимэ туһаламжа республикымнай хото, хүдөө нютагуудһаа хамта дээрээ 13 миллион түхэриг мүнгэн, 8 пүүд сагаан мүнгэн, 10 һүүнтэ алта гүрэнэй банкда тушаагдаһан байгаа.

* * *

Буряадаймнай залуушуул «Буряад-Монголой залуу колхозник» гэһэн танкын колонно байгуулгада 1943 ондо 1,3 миллион түхэриг, 1944 ондо фронтовигуудта туһаламжа болгон 930 мянган түхэриг, 14760 пүүд эдеэ хоолой элдэб зүйл, гутал, хубсаһа суглуулһан юм.

* * *

Республикын арад зон 1945 ондо Улаан Армиие зэбсэглэлгэдэ 12.651.000 түхэриг мүнгэ, 3,450.000 түхэригэй облигаци үгөө.

Иимэнүүд туһаламжа республикын нютаг бүхэндэ суглуулагдаа. Тэдэнэй тоодо Сэлэнгын «Улаан-Үдэнгэ» колхозой һаалишан Дулгаржап Эрдынеева, Загарайн «Улаан Эрхирэг» колхозой түрүүлэгшэ Дампил Санжиев, Буряадай уран зураашан Цыренжап Сампилов болон бусад ороно.

СЭРЭГШЫН ДАЙШАЛХЫ ЗАМ

Майн найман. Фашистнуудай хара уурхай: рейхстаг. Хүнды шулуун коридорнууд, таһалганууд соогуур обоо хүбөө саарһан хиидэнэ. Портфельнүүд, мундирнууд... Үшөө хэдэхэн һарын урда тээ бүхы Европые һүрдөөжэ байһан империскэ канцеляриин элтэрхэй, бутархай үлэгдэл... Хооһон таһалганууд соогуур совет бүлэг офицернүүд алхална. Олые үзэһэн, үхэл тахалые гаталһан хүнүүд Гитлерэй уурхайе һонирхон харанад. Тэдэнэрэй дунда набтаршаг бэетэй ахалагша лейтенант ябана. Офицернүүд өөр хоорондоо ааляар хөөрэлдэнэ.

Тэдэнэр рейхстаг сооһоо газаашаа, ямар нэгэ хабшуу нүхэн сооһоо гараһандал ехэ ехээр амисхалнад. Берлин үшөө шатаһаар. Хара хүүргэдэһэн саһандал адляар агаарта арбалзан, һандарһан гэрнүүдэй шулуунууд дээгүүр ааляар унана. Рейхстагай хажууда хүнүүд олон. Солдадууд шулуун ханада нэрэ обогоо табин шууялданад, энеэлдэнэд. Манайшье офицернүүд гараа табина. Ахалагша лейтенант болгоомжотойгоор бэшэнэ. Хүрин гранит дээрэ «К. Багаев» гэһэн нэрэ нэмэгдэшэбэ.

Дайнай урда үеын Улаан-Үдын комсомолшууд Константин Багаевые һайн мэдэдэг байха. Тиихэдэ Константин Багаев ВЛКСМ-эй Буряадай обкомдо хүдэлмэрилжэ, залуушуулай дунда нэрэ хүндэтэй болоһон юм. Тэрэ хадаа 1941 оной ноябрьда Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордоһон байна.

Воронежско фронт. Буторлиновка, Каменка. Үхэр буунууд үдэр, һүнигүй уухилна. Снарядуудаар хахалагдашаһан газар. Оршон тойроод—оройнуудаа хирбүүлшэһэн, намаа набшагүй ой модон.

105-дахи дивизиин полкнууд түрүү линиин траншейнүүдые эзэлбэ. Взводой командир Багаев солдадуудаа шалгаһанай һүүлээр, үүр хирааһаар гэртээ бэшэг бэшэнэ...

Тиихэдэ манай сэрэг сухарижа ябаа һэн. Тэрэ хэсүү сагые хэн мартахаб? Гашуудал уйдхарта дарагдажа, харлашаһан нюурнууд... Ямар хүсэн, ямар этигэл найдал эдэ эсэшэһэн хүнүүдые сэрэгэй баатаршалга зорюулжа ябаа гээшэб?! Эхэ орондоо этигэл. Эхэ орондоо хүбүүдэй халуун дуран...

һүникдөө түрүү лини эзэлэгшэд үглөөдэр добтолгодо орохо гэһэн захиралта абаба. Багаевай полкын урда—Каменка тосхон. Тэндэһээ манайхид сухарин гараһаар хоёр сүүдхэ болобо. Каменкые бусааха гэһэн даабари абтаба.

— Гурба дахин добтолгодо ороо һэмди. Гурба дахин фашистнуудаар жадаар туласалдаабди. Би өөрөө хэдэн дайсаниие хадхаһанаа һананаб... Теэд хүсэмнай багадаа һэн даа,—гэжэ Константин Анциферович Багаев гашуудалтайгаар хэлэнэ.—Фашистнуудай самолёдууд мүнөөшье намда хааагалһан хара хирээнүүдтэл һанагдагша. Тиихэдэ тэдэнэр маанадые танкнуудаараа, самолёдуудаараа диилээ һэн...

Энэ шуһата байлдаан дүрбэн сүүдхэдэ үргэлжэлбэ. Дүрбэн сүүдхэдэ газар тэнгэри хоёр ниилэшэһэндэл һанагдаа бэлэй. Бүхы полкһоо долоон хүн амиды үлэһэн байгаа. Взводуудай командирнуудһаа ганса Багаев амиды гараа.

— Мүнөө хори нэгэн жэлэй үнгэрһэн хойно, эдэ үгэнүүдые дуулахадаа досоомни харладаг. Һанана гүт: «Арбан найман хүбүүдһээ арай хоёрынь үлөөбди...» гэһэн үгэнүүдые? Хэды олон нүхэднай Волгын эрьеһээ Одера мүрэн хүрэтэр мүнхэ нойроор нойрсоноб...

Үүлэтэй бүрэнхы үдэр. Штурмовой «П-2» самолёдууд газар тэбэрин ниидэжэ, фронтые һэтэлэн гарана. Удангүй самолёдуудай далинууд доро Днепропетровск город харагдаба. Разведчигүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, городой баруун захада дайсанай снарядуудай складууд байха... Зүб мэдээсэл даа. Снарядуудай байранууд эли тодоор харагдана. Эндэ манай самолёдууд хүлеэгдээгүй хэбэртэй. Дайсанай зенитнэ үхэр буунууд буудажа үрдибэгүй: бомбонууд тэһэршэбэ. Тэдэнтэй хамта снарядууд дэлбэржэ, улаан гал огторгойдо хүрэтэр соробхилшобо.

Дайшалхы даабариһаа бүхы самолёдууд бусаба. Даабари дүүргэгшэдые авиаполкын командир майор Алексей Григорьевич Федоров халуунаар амаршалба. Майор дайшалхы нүхэдэйнгөө гарнуудые шангаар барина.

— Штурман Багаев,—гэжэ тэрэ буряад хүбүүндэ хандана. — Шинии зориг тухай түрэл нютагташни бэшэг бэшэхэб. Өөрөө.

— Советскэ Союзда алба хэнэб! —гэжэ буряад штурман тангариглана.

Түрүүшын байлдаануудай һүүлээр Константин Багаев авиационно һургуулида эльгээгдэжэ, тэрэнээ 1942 оной июль һарада дүүргээ бэлэй. Һургуулиингаа һүүлээр залуу штурман дахин фронтдо, 39-дэхи авиаполкдо эльгээгдэһэн байгаа.

Штурман Багаев лётчик ахалагша лейтенант Александр Петрович Усовтай хамта оло дахин дайсанай баазануудые, аэродромуудые бомбодожо, үй бута сохиһон байха.

Александр Усов дайнай һүүлээр Буряад нютагта шамдаа айлшаар ерэхэб гэжэ Багаевта үнэн зүрхэнһөө хэлэдэг байгаа.

— Алдарта Байгал далайемнай, арюун сэбэр буряад басагадуудыемнай хараха, танилсахадаа манайда хэтэдээ үлэхэш,—гэжэ штурманиинь баясан энеэгшэ бэлэй. Усовшье хэлэхэ:

— Үнтэлэг шара толгойтой намайе, теэд, буряад басагад хэрэгсээхэ гү?

Теэд Александр нүхэрынь дайнай дүүрэтэр амиды ябаха хубигүй байшоо. Тэрэ гашуудалта үдэрые Багаев хэзээдэшье мартадаггүй.

...1943 оной декабрь һара. Нюуса харгы дээрэ бомбонууд тэһэржэ фашистнуудай танкнууд тэрэ дороо шатаба. Авиаполкын бүхы 22 самолет гэдэргээ эрьебэ. Дайсанай зениткэнүүд һүртэйгөөр буудажа эхилбэ. Сагаан буурсагууд самолёдой дээрэшье, дороошье дэлбэрнэ. Заримдаа бүри ойро дэлбэрхэдэнь самолёт үлгыдэл һэжэрэгдэн абана. Тиихэдэ нэгэ снаряд Усов Багаев хоёрой һуужа ябаһан самолёдто тудашоо һэн.

Александр Усов аюулда ороһон тухайгаа аэродромдоо радиогоор мэдээсэжэ үрдэсэ һэн. Самолёт өөрынгөө газар дээрэ үбһэнэй сомоо мүргэн унаба. Шатажа байһан самолёдой кабина сооһоо яажа гаргуулһанаа Багаев мэдээгүй. Тиихэдэ штурман хайрата нүхэр Александр Усовтайгаашье, хэтэдээ хахасаһанаа ойлгоогүй. Госпиталь соо мэдээ ороходонь, летчигтнай наһа бараа гэжэ медицинскэ сестра хэлээ һэн.

Сэрэгшын дайшалхы зам... Энэ зам ямар бэрхэшээлнүүдые, уйдхар гашуудалай ямар зүргэнүүдые гаталаагүйб! Гал нурмада шатаһан, үй бута һандаргагдаһан түрэл тосхон, городуудааршье ябахадаа, хүнэй хүйтэн дайдааршье алхалхадаа Константин Багаев хорото һомонһоо унаһан хани нүхэдөө мартаагүй. Мүнөө, дайнай дүүрэһээр хори нэгэн жэлэй үнгэрһэн хойно, Александр Усовай фотые Константин Анциферович альбом сооһоо болгоомжотойгоор гаргана. —Өөрынгөө нэрэ обогтой хамта Усовай нэрэ обогые рейхстагай ханада һиилээ һэм,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.—Берлиндэ хүрөөгүй наһа бараһан нүхэднай манай илалтые ойро болголсоо, тэдэнэр маанартайгаа хамта дайсанай уурхай хүрэтэр ябалсаа бэшэ аал?

Госпитальдо Константин Анциферович нилээд удаан хэбтэбэ. Хүл дээрээ бодожо эхилһээр түрэл полкдоо ошохоёо эрмэлзэбэ. Нүхэдынь ходо бэшэг бэшэн, хүлеэжэ ядадаг бэлэй. Тиихэдэ һайн һайхан мэдээсэл ерэжэ, хүнэй зүрхэ сэдьхэлые хүлгөөн, хүдэлгэжэ байһан саг. Манай сэрэг бүхы фронтнууд дээрэ добтолгодо орожо, фашистнуудые гэдэргэнь үлдэжэ ябаба. Иимэ мэдээсэл дуулажа байхадаа шархашье түргэн эдэгэнэ. Тиигэбэшье Багаев һүничдөө, уйдхарлана. Сэрэгшын уйдхарлахашье буруугүй. Сухарилгын гашуудалые «садатараа» үмдалһан хадаа, тэрэнэй һанаа бодол добтолгодо ябагшадай зэргэдэ байгаа бээзэ.

Константин Багаев түрэл полкоёо Польшын газар дээрэ хүсөо һэн.

Полкдо ерэбэшье штурман Багаев шархын хүндэһөө боложо, дахин самолёдтоо һуужа, шадабагүй. Багаев авиаполктоёо хахасажа, дахин ябаган сэрэгэй жагсаалда бусаба.

Холын Байгалай эрьеһээ ерэһэн буряад сэрэгшын саашанхи дайшалхы зам Чехословаки, Саксони, Бавариин газар дээгүүр гаража, Берлиндэ, рейхстагай дэргэдэ дүүрээ юм.

Ахалагша лейтенант Константин Анциферович Багаев сэрэгэй албанһаа 1946 ондо бусажа, нилээд удаан жэл соо Усть-Ордын округто түрэл колхоздоо ажаллаа һэн. Мүнөө дайшалхы офицер сэрэгһээ «холын» ажалда: Буряадай түлишын промышленностиин Управленидэ ахалагша бухгалтераар хүдэлмэрилнэ. Теэд хэрбээ дахин дариин утаанай анхилаа хада буу гартаа барихаар хэзээдэшье бэлэн.

К. ИЛЬИН.

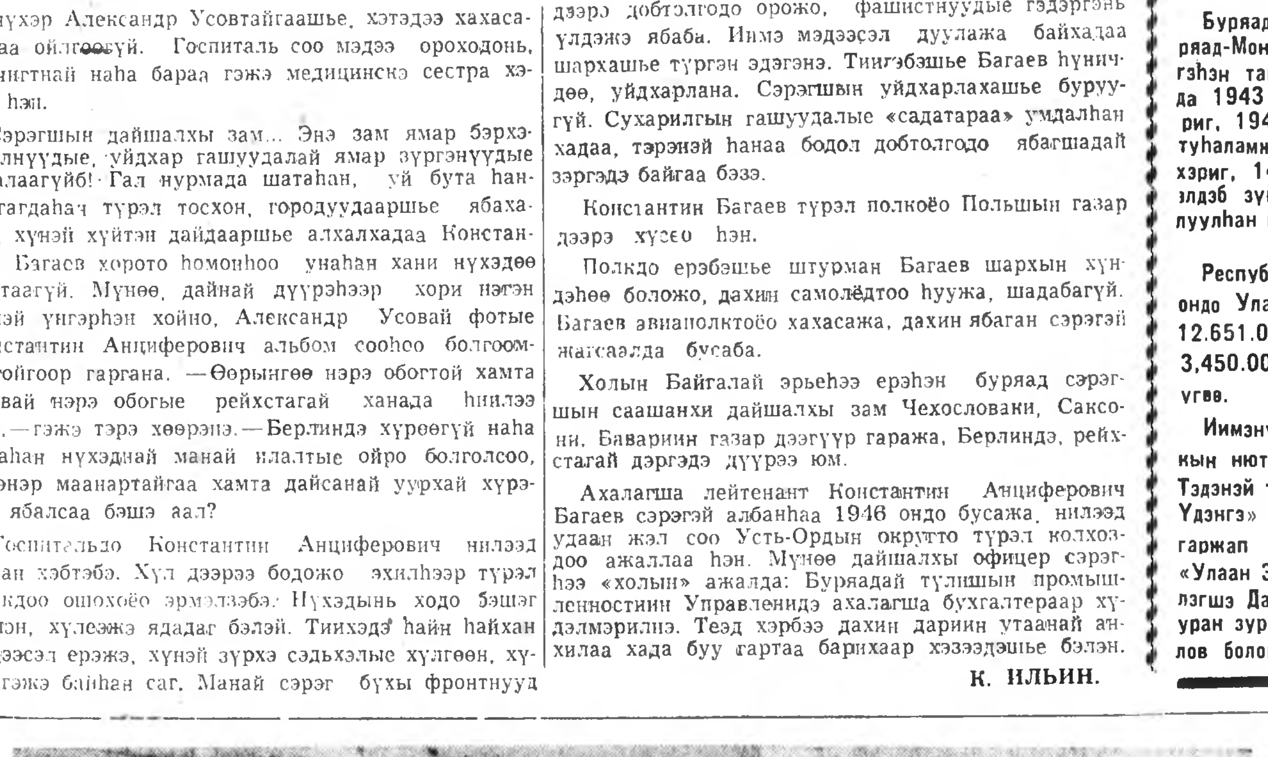

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеранууд ажалшадай Уласхоорондын һайндэр — Майн нэгэнэй жагсаалда Улаан-Үдын Советүүдэй талмай дээгүүр гаража ябана.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ТҮБИ ДЭЛХЭЙДЭ ЗЭДЭЛҺЭЭР

ИЛАЛТЫН ҺАЙНДЭР энэ жэлдэ илангаяа хүхюун, омогоор үнгэрхэнь. Партиин политическэ, экономическа, үзэл сурталай хүдэлмэрэй ажал ябуулгын тон шухала асуудалнуудые ленинскэ ёһоной бүтэмжэтэй һайнаар, заһан сэхээр, научна гүн гүнзэгыгөөр зүбшэн хэлсэһэн, совет арадай баатар габьяата ажалай [illegible]үүдые гаргаһан, ойрын жэлнүүдтэ партиин бэелүүлхэ политическэ хараа шугам тодорхойлһон КПСС-эй түүхэтэ XXIII съезд һаяшаг дүүрээ.

Манай ороной ажалшад, Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэрэгшэд түрэл партиингаа съездын шиидхэбэринүүдые нэгэн һаналтайгаар, бүхэн зүрхэнһөө һайшаана. Эдэнь Совет гүрэнэй экономическа, сэрэгэй хүсэ шадал улам бэхижүүлхэ, ажалшадай байдал бүри һайжаруулха, капитализмтай уралдаһан экономическа мүрысөөндэ социализмын хаба хүсые бататхаха зорилго табинхай юм. СССР-тэхи коммунис байгуулалтын шэнэ шатын һүр жабхаланта хараа бодолнууд революционно тэмсэлэй талаар хилын саанахи манай олон миллион анда дүүнэрэй хүсыень арьбадхана, бүгэдэнэй дайсан болоһон империализмда эсэргүү тэмсэлшэдэй нэгэдэлые, дура зоригые, эрмэг хүсые улам батадхана.

Коммунизм байгуулгын хэрэгтэ совет арадай түйлаһан асари ехэ амжалтанууд, социалис оронуудай экономическа түйлалтанууд, капиталис оронуудтахи пролетариадай ангиин тулалдаануудай улам үргэдэн бадаралга, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй дэбжэлтэ — эдэ бүхы ябуулганууд империалистнуудай хорые бусалган гааруулна.

Америкын Холбоото Штадуудай зэрлиг шунахай политикань Индохитадай хахад аралдахи хэрэгүүдһээ эли тодоор харагдана.

МАРТАЖА БОЛОХО ААЛ?

Советскэ Союзай Маршал, Советскэ Союзай хоёр дахин Герой Н. И. КРЫЛОВ, Стратегическэ шэглэлтэй ракетнэ сэрэгүүдэй ахамад командалагша

Американ сэрэгэйхид Вьетнамай газар дайда дээрэ айхабтар зэрлиг аашаа гарган, дэлхэйн хоёрдохи дайнай үеын фашис дээрмэшэдэй хорото муухай аашануудые һануулжа байна. Холбоото Штадууд Вьетнамай городууд, тосхонууд дээрэ хаяһан бомбонуудайнгаа тоогой талаар дэлхэйн хоёрдохи ба Корейн дайнуудай үеынхиһөө үлүү гараа гэжэ США-гай оборонын министр Р. Макнамара убай һэнгэргүйгөөр һайрхана. Тиихэдэ Америкын сэрэгэй хүсэн хизааргүй ехэ болоо, ракетно-ядерна зэбсэгэй талаар Советскэ Союзһаа үлүү гараа гэжэ хэлэхэ һанаатай хаш.

Холбоото Штадуудай засаглан зонхилогшо бүлэгүүд ракетно-ядерна зэбсэг гартаа оруулхагэжэ шунахайрдаг Баруун Германиин милитаристнуудай эрмэлзэлгые дэмжэнэ, үһөө харюугаа абаха, Германиин гүрэнэй 1937 оной хилэнүүдые һэргээхэ гэһэн тэдэнэй тэнэг политикые өөгшөөн дэбэргэнэ.

Манай арад зон, сэрэгшэд гитлеровскэ сэрэгэй угаа ехэ хүсэнэй добтолгые амжалтатайгаар гэдэргэ сохихоһоо гадна, фашис дээрмэшэ нохосуудые түрэл газар дээрэһээ һүүл гэрээшэнь намнахаһаа гадна, мүн өөрынгөө интернациональна уялгые дүүргэн, Европын ба Азиин олохон арадуудай гүрэн түрын, национальна талаараа бэеэ даадаг байхын түлөө тэмсэлдэнь, шэнэ байдал зохёон байгуулгын замда оролгодонь туһа хүргэһэн байна.

Империалис хархисуудай гол хүсэн болоһон гитлеровскэ Германиие, милитарис Японие Советскэ Союз бута сохижо, бүхэдэлхэйн-түүхэтэ илалта түйлажа, хүн түрэлтэнэй түүхэдэхи шэнэ шатые нээгээ бэлэй. Империализмда эсэргүү арадуудай сүлөөрэлгын тэмсэл урдань хэзээшье үзэгдөөгүй ехэ хүсэтэйгөөр бадараа. Дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй хубаарилгын талаар үндэһэн хубилалта болонхой. Социализм нэгэ ороной оршомһоо гаража, дэлхэйн хүсэн түгэс ёһо гурим болоод, илагдашагүй байһанаа, дэлхэй дээрэ мүнхэдөө тогтон мандаһанаа элирхэйлэн харуулаа. Социализм, коммунизмда зориһон хүн түрэлтэнэй дабшалтые һаатуулха, дэлхэйн шэнэ хюдалдаан худар түлхин оруулхаар һэдэгшэд бүгэдые арад түмэнэй һамна сохихо, хамажа хаяхань лабтай.

Гэбэшье, империализмын үшөөл хоро хүргэхэ һанаатай байһыень бодото баримтанууд гэршэлнэ. Тэрэнэй хархис, шунахай удхань хубилаагүй. Тэрэнэй зэрлиг бүдүүлиг аашануудынь бүри дэбэрэнги, аюултай болонхой.

Империализмын ээрхэг хобдог аашануудтушаа тон һэримжэтэй байха, эб найрамдалай, демократиин, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтэ хангахын түлөө бүхы тэмсэлшэдэй нэгэн һаналтайгаар ябуулга хэхэ шухала тухайда үнгэрһэн дайнай хэрэг ушарнууд һануулна. Дайнай аюулай тохёолдоод байхадань, тэрээндэ эсэргүү ябуулгаяа багаханааршье удаарүулбал, ээрхэг түримхэйшүүлдэ туһа хүргэһэнтэй адли болохо байһые түүхын баримтанууд элирхэйлэн харуулна. Амгалан тайбан байдалые шухалада тоолодог бүхы хүнүүдэй хамтын, эрид шууд ябуулга хэхэ эрилтэ табигдана.

Бидэ буу зэбсэг хангиргахые хүсэнэгүйбди. Манай сэрэгэй хүсэ шадал һайрхалтагүй мэдээжэ. Бидэ хэндэшье добтолхоор түхеэрнэгүйбди. Зүгөөр мүнөө, агууехэ илалтын гайхамшаг ойе тэмдэглэжэ байхадаа, иигэжэ уридшалан һануулхые хүсэнэбди: Советскэ Союзда, дэлхэйн социалис оронуудта эсэргүү дай үүдхэхэ гэһэн али бүхы һэдэлгэ империализмын бута зада сохигдолгоор дүүрэхэ байха!

Һүүлэй үедэ хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулганууддай бэелүүлэгдэһэн дээрэһээ Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дайшалхы хаба нилээд ехээр нэмээ. Элдэб шэглэлтэй ядерна һомо хэрэгсэлнүүдэй нөөсэ, Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түхеэрэлгэ ехээр нэмээ.

Ээрхэг түримхэйшүүлэй амыень татаха, обыень дараха, хэрбээ дайнай болоо һаань,—тэдэниие бута зада сохихо гол зэбсэгэй, стратегическэ зорилготой манай ракетнэ сэрэгүүдэй добтолхы хүсэн, дайшалхы бэлэдхэлынь илангаяа ехээр нэмэнхэй. Нүхэн соонһоошье, ябажа байгаадшье айхабтар түргэн мэргэнээр буудадаг, найдабаритай, хүсэтэй стратегическэ тон шэнэ янзын ракетнэ зэбсэгүүд бии болонхой. Имэ эдитэ зэбсэгүүд найдамтай гарта байдаг. Хоёрдохи сэрэгшэ-пакетчик бүхэмнай — сэрэгэй, политическэ бэлэдхэлэй отличник. Ракетнэ сэрэгүүдэй солдадууд, сержантнуудай гурбанай хоёр хубинь—эрхим шадабаритай мэргэжэлтэд, харин офицернүүдэй бүри олониинь — үшөө дээшээ шадабаритай.

Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүд бүхы талаараа нилээд ехэ хубилалтада ороо. Далай дээрэшье, хуурай газартаашье, мүн эрье шадарай баазануудһаа холууршье стратегическэ зорилгонуудые дүүргэхэ хаба шадалтай, уһан доогуур ябадаг атомна ракетнэ флот бии болгогдоо. Хуурай газарай, агаарай добтолгоһоо хамгаалха сэрэгүүдэй, агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй дайшалхы арга боломжонь ехээр хүгжөөгдөө.

Манай гүрэнэй сэрэгэй хүсэ шадалые улам бэхижүүлхын туһа, совет залуушуулые коммунис суртал бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй болбосоролые дээшэлүүлхэ, граждан ба сэрэгэй уялгаяа бэелүүлхэ гэһэн мэдэрэлыень бадаруулха эрилтэ табигдана. Залуу үетэниие, Коммунис партиин, совет арадай, тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй революционно, дайшалхы ёһо заншалаар хүмүүжүүлхэ хэрэгые бүри һайжаруулха шухала.

Коммунизмын хэрэгтэ заха хизааргүй үнэн байдаг, түрэл партияа тойрожо нэгэдэн жагсаһан Совет Армиин, Флодой сэрэгшэд Октябриин түйлалтануудые, социализмын түйлалтануудые һэримжэтэй хёрхоор сахина.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: сэрэгэй ракетын табигдахань харуулагдана. ТАСС-ай фотохронико.

„ОРОЙДОО ГУРБАХАН ХҮН ҮЛӨӨ ҺЭМДИ..."

Арба найман хүбүүдһээ
Арай гурбамнай үлөө һэн...

(Дуунай үгэнүүд)

Тэдэнэр үнэхөөрөө 18 хүн байгаа. Бултадаа сибирягууд, коммунистнууд. 43 оной зун шанга байлдаанай түлэг боложо байха үедэр генерал Кирилловэй командалдаг манай дивизидэ тэдэнэр ерээ һэн. Манай 139-дэхи дивизи, бусад частьнуудтай хамта, түйлай ехэ бульдозер шэнгеэр баруулжаа дабшажа ябаа бэлэй.

Сибирягууд хушуу холбон хододоо хамта ябадагшье һаа, бултадаа бэеэ амяарладаггүй һэн. Тэдэнэй нэгэ зариманиинь фронт ерэхэһээ урда тээ үни удаан хамта ажаллаһан, нүгөө зариманиинь—абари зангаараа адли, нэгэ адли мэргэжэлтэй байжа болоо. Дмитрий Шляхов Дмитрий Липовицер хоёр—инженернүүд, Петр Панин—техник, заводтохи сэрэгэй түлөөлэгшэ, Александр Артамонов Николай Даниленко хоёр—станочнигууд. Даниил Денисов—мастер, Николай Галенкин—слесарьнүүдэй бригадир, Петр Романов станогуудые заһабарилагша...

18 сибиряк-коммунистнуудай 10-ниинь ажалай фронтын гвардеецүүд байгаа. Тэдэнэр хожомынь Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай гвардеецүүд болоо һэн. Тэдэниие нэрлэхэдэ: Иван Куликов, Роман Закомолдин, Дмитрий Ярута, Емельян Белоконов, Гавриил Воробьев, Герасим Лапин, Борис Кигель, Татары Касабиев, Константин Власов, Евгений Прошин байгаа. Тэдэнэр бултадаа рядовойнууд гү, али сержантнууд һэн. Гансал Прошин—младша лейтенант бэлэй. Тэрэ Москвае хамгаалжа дайлалдаһан, хоёр дахин шархатаһан, эмшэлүүлһэнэйнгээ һүүлээр 718-дахи стрелково полкдо ерэһэн юм. Тэрэл Прошин «танигдаагүй тосхоной хажуудахи нэрэгүй гүбээ дээрэхи» һүниин байлдаанда добтолжо ороһон бүлэг сибирягуудые командалжа ябаһан байгаа.

Михаил Матусовскиин дуун соо хэлэгдэдэгтэл адляар бүхы энэ байлдаан болоһон юм, теэд дууһыень хөөрэжэ захадань гарахаар бэшэ...

Рославль городой түлөө байлдаан нилээд холоһоо эхилээ һэн. Дайсад олон бэхижүүлгэнүүдые түхеэрһэн байгаа. 224,1 гэжэ карта дээрэ тэмдэглэгдэһэн нэрэгүй гүбээ тэдэнэй дунда бии һэн. Тэрэнэй хажууда Рубеженка гэжэ «танигдаагүй тосхон» байгаа. (Калужска областиин Куйбышевска район гэжэ мүнөө нэрлэгдэдэг болонхой) 224,1 гэһэн тэмдэгтэй гүбээ дүтэ тойрон байһан гүбээнүүдһээ эгээ үндэрынь һэн. Тиимэһээ эндэ пулемёдууд, ехэ буунууд, миномёдууд зай забһаргүй табяатай байгаа. Манай тагнуулшад «тигрнүүд» болон «фердинанднуудые» тэндэ элирүүлһэн юм. Тэрэ гүбээгэй наада ташалангуудаар гурбан дабхар траншейнүүд малтагдаһанхай. Энээниие добтолходо гансал хүнэй гарза хоролтодо орохоһоо бэшэ ямаршье амжалта түйлагдадаггүй байгаа.

Тэрэ бэрхэтэй гүбээе һүни туршаад үзэхэ гэжэ дивизиин командир шиидээ һэн.

Прошин түрүүтэй, бүхы 18 сибирягууд-коммунистнууд һайн дураараа тэрэ добтолго хэхэбди гэжэ мэдүүлһэн юм.

Прошиной бүлэг сэрэгшэд «Ура» хашхаралдаад, наада захын траншей руу гранатануудаа хаяжа эхилхэдэнь, ухаа мэдээ алдаһан немецүүд эб эмхигүйгөөр буудажа, хоёрдохи траншей тээшээ сухарижа захалаа һэн. Тэдэ сибирягууд дайсадые тэндэһээншье намнажа гаргаба. Гитлеровскэ командовани угаа ехээр хороо бусалжа, резервэдэ байһан сэрэгүүдые, артиллери, танкнуудые тэрэ гүбээ тээшээ эльгээбэ. Оройдоо 18 зоригтойшуул эндэ һүйдхэл хэжэ ябана гэжэ фашистнууд мэдээгүй байгаа.

Прошиной сэрэгшэд бүхы талаһаа бүһэлүүлээд, эндэһээ мултарха найдабаригүй болохолоороо һүүлшынгээ саг хүрэтэр тэмсэхэ гэжэ шиидээ һэн.

Зуугаад гаран гитлеровецүүдые үгы хэжэ, тэдэнһээ бүри олые шархатуулһан коммунистнууд-сибирягууд Десна мүрэниие хамгаалжа байһан тэрэ гүбээгэй гарнизониие һэеруулээд, ганса өөрынгөө полкдо бэшэ, харин бүхы дивизидээ добтолхо харгы нээжэ үгөө һэн.

Манай подразделенинүүдэй тэрэ гүбэйн оройдо гарахадань, дайсадай үхэһэн бэе, эбдэрһэн буу зэбсэгүүд дүүрэн хэбтээ һэн. Хайшаашье ябахада улаан шуһан, манайшье, немецүүдэйшье буудаһан гильзэнүүд сбоо хүбөө хэбтэнэ. Би тэрэ гүбээе хараа һэм, тархинуудаа соо сохюулһан, жадаар сумэ халхуулһан 16 сибирягууд-коммунистнуудай үхэһэн бэеые нюдөөрөө хараһан байнаб. Фашистнууд тэдэнэй алуулһан хойно иигэжэ танигдахаар бэшэ болотор халхаһан, сохиһон байгаа ёһотой.

Алуулагшадай дунда Герасим Лапин Константин Власов хоёрой бэе олдоогүй һэн.

Сибирягуудай дайлалдаһан газартань, хэлэн харгынуудай бэлшэр дээрэ, Рубеженкэ тосхоной хажуудахи гүбээ дээрэ тэдэниие хүдөөлүүлһэн байна. Эдэ баатарнуудтаа хахасалгын салют үгөөд дивизиин полкнууд баруун тээшээ ябаһан байгаа. Тэрэнэй сэрэгшэдэй дунда рядовой Лапин ябалсаа һэн. Талаан болоходоо Лапин амиды үлэжэ, арай голтойхон юумэ өөһэдынхидтоо хүрэхэдөө алуулһан нүхэр Ярутын партийна биледые абажа ошоо бэлэй.

Генерал Кириллов таба дахин шархатаад, дайнһаа бусажа ерээ һэн. Мэнэ һаяшаг бидэ хоёр Москвада уулзажа, баатар сибирягууд тухай һанан һанан хөөрэлдөө һэмди.

— Мэдэнэ гүт, ахалагша сержант Власов амиды юм байгаал, — гэжэ генерал хэлэбэ. Манай полкдо алба хэһэн нэгэ сибиряк тэрэниие бэдэржэ олоо байна. Тэрэ шанга байлдаанда хүндөөр шархатаһан Власовые немецүүд плендэ абаһан байгаа. гэбэшье бараг болоһоор тэрьедэжэ, партизануудта ошоод, дахин дайлалдажа эхилһэн байгаа. Тэрэ мүнөө Новосибирскын металлургическа заводто ажаллана. Герасим Лапиншье бэе мэндэ шахтада хүдэлжэ байдаг. Тэрэ шахтёрой энгэртэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 1-дэхи шатын орденой хажууда «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» гэһэн медаль бии болоо гэнэ.

Тэрэ нэрэгүй гүбээгэй оройдохи байлдаанда хабаадалсаһан бүхы 18 сэрэгшэд-сибирягууд бултадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай орденуудаар шагнагдаһан байгаа юм. Үшөө дайнай боложо байха үедэ тэдэнэй баатаршалга тухай фронтовой нүхэртөө, поэт Михаил Матусовскида хөөрэжэ үгэһэн байгаа. Тэдээн тухай тэрэ мартаагүй ябаһан хадаа «Тишина» гэһэн кинофильмдэ дуу бэшэгты гэжэ композитор Вениамин Баснер тэрэ хоёртоо даалгахадань, поэт 18 хүбүүдэй баатаршалга тухай һанаандаа оруулба. Тиигээд лэ «нэрэгүй гүбээ дээрэ» гэһэн дуунай үгэнүүд өөһэдөө бии боложо эхилээ ха юм.

«Нэрэгүй гүбээ дээрэ» гэһэн дууе эгээ түрүүшээр «Россия» кинотеатр соо дуулаад, баатар сибирягууд тухай бэшэ юм аа гү гэжэ һанаадхёо бэлэйб. Тиигээд Михаил Матусовскида хонходожодомни:

— Тэдэн тухайдаа, нэрэгүй гүбээнүүдые, хамгаалһан бүхы геройнууд тухай дуун гээшэ,— гэжэ тэрэ хэлээ һэн.

Николай ЧАЙКА.
(АПН).

ДАЙСАД МЭДЭЖЭ БАЙГ ЛЭ

Василий ЧУЙКОВ,
Советскэ Союзай Маршал,
Советскэ Союзай хоёр дахин Герой

ҺҮҮЛШЫН ТУЛАЛДААНУУДАЙ дүүрэһээр хорин нэгэн жэл үнгэрбэ. Гитлеровскэ Германида эсэргүү совет арадай түйлаһан Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн хадаа улад зоноо харша түсэб зохёогоод, асари ехэ сэрэгэй хүсэнүүдые эмхидхэжэ гаргаһан нацис этэгээдэй өөһэдынь уурхайда хүрэн унажа дүүрэһэн юм. Фашис боолшолгоһоо арадуудые сулөөлхэ гол үүргые дүүргэхэ түүхэ ехэ зол хубида тудаһан Совет Арми хүн түрэлтэнэй этигэл найдабариие нэрэтэй солотойгоор дүүргэлээ. Алуурша гитлеровскэ сэрэгэй эгээдүүдые манай арми бута сохёод, Илалтын Улаан тугые Берлин дээрэ мандуулаа. Гитлеровскэ ниислэлэй бэеэ тушаахада фашис захиргаан эсэслэн һалаа, Европодо шуһата дайн дүүрэһэн байна.

Түүхые хазагайруулагша мүртэнэй буржуй булхайшад гитлеровскэ Германиие, империалис Япониие бута сохиһон Советскэ Союзай болон тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй аша үүргые доро хаяхые, манай тэмсэлэй сүлөөлхы шэнжые, хүн түрэлтэнэй түүхын заяанда тэрэнэй ехэхэн удха шанартай байһыень булхайлха оролдолготой байдаг. Советско-германска фронт дэлхэйн хоёрдохи дайнай шиидхэхы фронт байһыень, тэрэ илалтада совет арадай болон тэрэнэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй шиидхэхы оруулалта хэһыень тоотал һэшхэлгүй хүнүүд арсадаг.

Гэбэшье, Германиин бүхы ябаган сэрэгүүдэй 60—70 процент саг үргэлжэ советско-германска фронт дээрэ байһыень юуншье арсажа шадахагүйл. Дайн дүүрэхын урда тээ гитлеровскэ командовани баруун зүгтэ дайнай ябуулга хэхээ болёод, совет сэрэгүүдэй урдаһаа хамаг хүсэеэ шэдэһэн юм.

Бүхы дайнай үе соо гитлеровскэ Германи 13,6 миллион хүнэй гарза гээһэн һаа, тэдэнэй соо 10 миллиониинь Советскэ Союзтай хэһэн дайнда хороогдоһон байна.

Фельдмаршал Паулюсай командалһан 6-дахи арми Сталинград шадар бута сохигдоод, плендэ абтаһан юм. Тэрэ армиингаа үгы хэгдэхэдэ, Германи дотор гурбан үдэрэй гашуудал шаналал соносхогдоо бэлэй. Һүүлээрнь гитлеровецүүд тэрэнэйнгээ үһөө нэхэхэ арми эмхидхээд, тэрээндээ 6-дахи армиин нэрэ үгэһэн байна. Минии командалһан 8-дахи гвардейскэ арми 1944 оной үбэл Украиные сүлөөрүүлхын түлөө болоһон тулалдаануудта фашистнуудай 6-дахи армитай дахинаа ушараа бэлэй. Генерал фон Шверин гэдэгэй командалдаг 16-дахи мотодивизи тэрэ 6-дахи фашис армиин бүридэлдэ ородог байгаа.

Тиин 16-дахи мотодивизинь советско-германска фронт дээрэ оройдоол хахад жэлэй туршада зургаа дахин сэрэггүй болотороо сохигдоод, дахин дахин сэрэгшэдээр хүсөөгдэһэн һурагтай. Манай фронт дээрэ тиитэрээ бута сохигдоһон фашис дивизинүүд олон.

Энээнһээ уламжалан, Велико-

(*Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта*)

МОСКВА. Москвагай уран зурааша В. А. Дрезнина фашис Германиие совет арадай илаһан ойдо зорюулжа «Сэрэгшэд һанан дурдан хөөрэлдэнэ» гэһэн картина зуранхай. **ЗУРАГ ДЭЭРЭ:** дайшалхы ханинарай уулзалга. ТАСС-ай фотохронико.

1943 оной февралиин 19-дэ 27-дохи гвардейскэ буудалгын дивизи Клетскэ шадар дайсанай обороные сүмэ сохёод, Сталинград худар амжалтатайгаар дайлан орохо ёһотой байгаа. Тиихэдэ би тэрэ дивизиин политотделэй начальник байһан юмби. Гурбан үдэр удаагүүр добтолго хэһэнэйнгээ һүүлээр манай хажуу талын полк дайсанай бэхилмэл үндэрые ябууд абажа ядашоо. Тиихэдэнь дайсанай урдаһаа, ара талаһаа һүни нэгэн доро дайлажа, үй бута сохёод, урагшаа дабшаха гэжэ полкын командир шиидэһэн юм. Дайсанай ара талаһаа полкын резервэдэ байһан лейтенант Хмарын рото сохилто хэһэн юм.

* * *

Ахалагша политрук Самсонов рототоймни хамта ябалсаха гэжэ Петро Хмара мэдэхэдээ, эли бодо баярлаба. Байлдаануудай үедэ Хмара нэгэтэ бэшэ тэрээнтэй ушаржа, тиихэ бүхэндөө үндэр аад, залхигаршаг бэетэй, халта нэрүү хүниие улам улам хүндэлдэг болоһон юм. Шэн нягта, доро зүрхэтэй, дайшалхы зорилго дүүргэхэ хэрэгтэ хүнүүдые элсүүлжэ шададаг хадань, тэрээндэ дуратай байһан.

Хэлсээтэ саг соогоо рото жагсаба. Урдань нэгэдэхи взводой нэгэдэхи отделени.

— Таанад лэ шиидхэхэг! Замдаа ушарһан дайсанай харуул сэрэгшэдые абяа шэмээгүйгөөр һалгажа шадаа хадаа, ёһоор бэрхэнүүд гээшэт! — гээд Хмара манлай сэрэгшэдтээ захина. — Булюу хүсэнтэй ушарбал, аюул уруу дэмы дугташаһанай хэрэггүй. Хоргодожо хэбтээд, намда хүниие эльгээхэт. Тиихэдэтнай олоороо гү, али ротороо гэнтэ дээрэнь орожо дайсаниие бушуухан дараад, саашаа ябахабди.

...Урагшаа зүглэжэ, найман зуугаад метр үнгэрөөд ябатараа, танкын мотоорнуудай һулахан абяае һүниин дуулимда дуулаба. Ноябрь һарын шанга һалхин дайсан тээшэ үлеэжэ, абяа шэмээ наашань мүртэй асарнагүй. Тиимэһээ дайсанда бүри дүтэ хүрэжэ ерэһэн хойноо абяаень дуулаа бшуу. Хмара тэндээ зогсошобо. Зогсогты гэжэ захиралта үгөөд, взводой командирнуудые дуудаба. Самсоновшье хажуудань хүрэжэ ерээ.

— Тулажа ерээбди. Гэдэргээ эрьежэ болохогүй. Отделени отделенеэрээ тараад, һэмээхэн урагшаа гарая, — гэбэ Хмара.

— Тиигээ хада өөһэдыгөө гитлеровецүүдтэ мэдүүлхэлди, — гээд ахалагша политрук хэлэбэ. — Тиинхаар взвод взводоороо түр зуура тогтоод, плащпалаткануудаар хушая. Зогсоо хадань, би хөөрэлдэхэб. Румынуудбди гэхэб. Хэрбээ мэдээ һаань — дайлалдажа орохобди.

— Тиигээшье һаа дээрэ, — гэжэ Хмара зүбшөөбэ. — Манда румын нэмэргэнүүд бии ха юм.

Танкнууд дүтэлжэл ябана. Танк тэһэлхэ гранатануудые абагты гэжэ офицернүүд, сержантнуудта ротын командир захирба. «Дайлалдаа хадамнай — муу. Даабарияа дүүргэнгүй һалахабди». Хмара түрүү отделенитээ нэгэдэхи взводтой нэгэдэбэ. Орденарец Петров командиртаа танк тэһэлхэ граната үгөөд, өөрөө нэгые абаба. Бэе бэедээ няалдан хэбтэһэн гвардеецүүдэй хажуугаар трофейнэ плащ-нэмэргэ хэдэрһэн, немец автоматтай часовой өөдэ уруугаа алхална. «Ямар түргэн оромоо олоноб», — гээд Хмара энеэдэһээ хүрэбэ.

БОГОНИХОН «ХӨӨРЭЛДӨӨН»

Фронтын блокнодһоо

Танкнууд хэдэ хэдыгээрээ һубарилдан ябана. Түрүүшын машина халхабшатай фарнигаараа харгы руу гэрэлтүүлнэ. Зургаан танк нэгэдэхи взводой хажууда ерээд тогтошобо. Гитлеровец башни сооһоо бүһэсөө бултайгаад, юуншье гэжэб хашхарба. Хоёрдохи взводһоо үндэр хүнэй үгтан ерэхэдэ, танкһаа тэрээн тээшэ гэрэл тудхааба. Румын шобхогор малгайтай, румын нэмэргэ хэдэрэнхэй, үбсүүндээ немец автоматтай, оройдоошье илгаруулхаар бэшэ хүн. Хмара нюдэеэ аршан байжа харахадаа, Самсонов гээд арай шамай таниба.

Хоёрдохи танк башни соо бодоод байһан гитлеровецые гэрэлтүүлбэ. Самсоновой хажуудань ошоодүй ябатар, «ойлгосотой» гэһэн янзатайгаар фашист гараараа зангаад, люгэйнгээ хабхаг хаб-яб хаажархиба.

Танкнууд һубарилдаһаар харанхы уруу ороод, манай ротошье урагшаа ябаба. «Талаан болоо. Ахалагша политрук тон сэсэн юумэ хэлээ. Бэшэ арга, хай, байгаагүй ёһотой», — гээд Хмара бодоно. Арбаад минута ябаад байхадаа, ротын командир гурбан газар түүдэгэй носожо байхые обёорбо. Тээ хажуу тээ дүрбэдэхинь һүлэм-һалам гэнэ. Тэдэн тээшэ ротынхидынь мүлхибэ. Зуун табяад метртэ дүтэлөөд Хмара тогтобо. Климовые түүдэгүүд худар эльгээгээд, ондоо хоёр отделениие тойрожо гараха зам тагнахаар ябуулба.

— Саг бага. Түргэн бусажа ерээрэй! — гээд сержантда хойноһоонь хэлэбэ. «Тойрожо гарахые оролдохобди. Болохогүй байгаа һаань, замаа сэбэрлэхэ болохобди» — гэжэ ротын командир бодоно. Тиигээд Климовэй бусажа ерэхые хүлеэнгүй, нэгэдэхи взводые өөртөө ерүүлбэ. Самсоновшье хүнүүдтэй мулхижэ ерэнэ. Хмара тэрэнэй хүдэр томо гарые шангаар адхаад тойрожо гараха аргагүй байгаа хадань — сүмэ сохижо гарахабди гэжэ шэбэнэбэ. Тэрэнииень Самсонов дэмжэнэ.

Климов үгыл аад, үгы. «Минута бүхэн үнэтэй, яашана гээшэб! Баригдашаба гү?..» — гэжэ ротын командир һанаагаа зобоно. Одоолшье, томо миисгэй шэнги юумэ, харанхын дундаһаа гаража ерэбэ.

— Нүхэр лейтенант, намайе хараажа байгаа ёһотойт. Мэдэнэб. Тэдэнэй солдадууд дээрэ орошооб. Нэгэнниинь унтажа байгаа, нүгөөдэнь намайе буудахаяа һанаа. Мэдэгдэнгүй мултарха арга яашье байгаагүй. Хоюулайень лэ хорооожо һалааб..

— Бэрхэш! Юу хараһанаа элидхэ.

— Миномётно батарей байна.

Хмара дайлажа орохо захиралта взводойнгоо командирта үгэбэ.

— Отделени бүхэндэ — «түүдэг». Бүри абяа анирагүйгөөр!

Тиин гитлеровецүүдэй миномётно батарей үгы хэгдэһэн юм.

Хмара Самсоновтой алхадалаа түргэдхэнэ.

— Нүхэр лейтенант! Би хүрэжэ ерээб. Хуу ёһо журам соогоо...

— Юундэ удаан болообши?

— Фриц нэгэ зааханаар һабардаа... Хүзүүн һээмни шуһан гараад, удаан тогтожо үгөөгүй. Баруун сабиргайдань юуншьеб харлана. Зүүн хасарынь, хүзүүниинь шулгархай.

— Баабгай шэнги хурса хюмһатай байгаал... Мантагар гээшэнь. Габшагай золиг! Намһаа тэрьелээд, бүдэржэ унашоо. Би дээгүүрнь орондоглошооб. Золигшни, бодожо үрдеэдүй байтарни, намда аһашоо. Теэд, бидэшни халуун шулуу долёоһон ха юмбибди!..

— Ши-ши-ши, — гээд ротын командир ахалагша политрук хоёрые сержант байлгаба. Хэбтээдхёо. Урдань газарта юуншьеб гэрэлтэнэ, теэд мүнөөхи түүдэгүүдынь харагданагүй. Шагнаархахадань, немецээр дуутаралдаха абяан дуулдахадал гэбэ.

— Отделенитээ мүлхи тиишэ! — гэжэ Хмара захирба. — Хэрбээ олон хүн һаань орхёод, өөрөө гэдэргээ гүйжэ ерээрэй. Буудажа болохогүй. Саашаа ошожо ябаһан отделениин абяа шэмээнэй замхаадүй байтар, хоёрдохи взвод хүрэжэ ерэбэ. Тэрэ взводтоо дайшалхы гуримаар таран хэбтэгты гэжэ Хмара захирба. Тиигэжэ байтарынь:

— Хальт, хальт! Шиссен... — гэһэн шанга хашхараан дуулдаад, ганс̃та үгы болошобо.

— Та эндээ байгаарайгты, би урагшаа ябаһууб, — гэжэ Хмара Самсоновто хэлэбэ. «Минии хойноһоо!» гэһэн Хмарын командаар залиржа байһан түүдэгэй гал тээшэ взводынь ябаадхиба. Эбдүүсэн байжа шангаар уухилха аахилха, ородоор ба немецээр хараалдаха абяан дуулдана.

— Туһалха хэрэгтэй! — гэжэ Хмара хэлээд, урагшаа хоёр-гурба харайхадаа, зууралдан бажуулдашоод байһан хүнүүдэй хажууда хүрэжэ ерэбэ. Манай гвардеецые гитлеровецэй доро дараад, үбдэгөөрөө хүзүүень дараха гэжэ байһан үедэнь хүрэжэ ерээ. Хмара фашистые газар уруу үдьхэлөөд, гвардеецые байлган:

— Бү ала! Плендэ абахабди! — гэбэ.

Ротын командирай пленчигэй хажуугаар үнгэрхэдэ, тэрэнь ягдагад гээд, бэеэ сэхэлбэ.

— О! Ши офицер хаямши, — гэжэ Хмара гитлеровецые харахадаа хэлэбэ. — Дайгаа дүүргэбэш. Хосороош, капут! — гэбэ. Хмарын рото болзорто сагтаа атакада оробо. Дайшалхы приказ амжалтатайгаар дүүргэгдэ[illegible].

Ник. НИКОЛЬСКИЙ,
Советскэ Союзай Герой.

ҮГ ЗАЛГАМЖАЛАГШАД

Армида энэ үгэ ехэ удхатай. Сэрэгшые үг залгамжалагша гээ haa, бидэнэр тэрэнэй аха нүхэдэйнгөө олоhон баян дүршэлые халан абагша. Эхэ оронойнгоо хилые нюдэнэйнгөө сэсэгы мэтэ хёрхоор хамгаалагша гэжэ ойлгодог гээшэбди. Тиихэшье ёhотойбди.

hуралсалай Н-скэ подразделенидэ олон сэрэгшэдые үг залгамжалагшад гэжэ нэрлэдэг. Тэдэнэй дунда мүн үргэн Буряад оронhоо алба хэхээр ошоhон сэрэгшэд бии. Би тэдэнэрэй нэгэ хэлэнтэйнь майн hайндэртэ уулзажа хөөрэлдэhэн байнаб. Кабанскын Оймороой совхозой хүдэлмэришэн ябаhан Леонид Ханхашанов тэдэнэй нэгэн. Тэрэ сэрэгэй албанда бээ бэлэдхэhээр үнихэнэй байhан ха. Спортдо бээ hориhон, үдэшын hургуулида hуралсаhан. Тиигээгүй haa, аргагүй ха юм даа. Мүнөөмнай сэрэгэй орёо хүндэ техникэ шудалхын тулада бүхы юумые hайн мэдэхэ hургуулитай, шамбай солбон хүбүүд хэрэгтэй ха юм. Леонидой эсэгэ — Иван Алексеевич Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэhээ абаад дүүрэтэр ябалсажа түрэл ороноо фашис нохосуудhаа сүлөөлэлсэhэн намтартай. Тэрэнэй үбсүүн дээрэ хэдэн олон орден, медальнууд толордог. Мүн Леонидой аханар Илья Николай хоёр армида алба хэхэдээ хододоо магтуулжа, командованиин зүгhөө баяр баясхаланда хүртэжэ ябадаг байhан. Леонидой алба хэхэ ээлжээнэй ерэхэдэ, аханарынь иигэжэ захиhан байгаа: «Шимнай эрхим, hайн сэрэгшэ болоожо ёрыш даа. Журам hайнтай ябаарай!».

Мүнөө Леонид тухай хэлэхэдэ, залуу сэрэгшэ эсэгэ, аханарайнгаа захяа заабари hайн дүүргэжэ ябана. Командирнуудай курсада hуралсажа ябаhан Леонид үзэhэн бүхы юумэнүүдээрээ эрхим амжалта туйлажа, бүлтанда жэшээ харуулжа ябадаг.

Улаан-Үдын нэгэ заводhоо алба хэхээр ошоhон Владимир Шарапов тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Энэ нүхэрнай спортдо дуратай хүн. hаяхан гарнизоной сэрэгшэдэй дунда мэргэн буудалгаар үнгэргэгдэhэн мүрысөөндэ дүрбэдэхи hуури эзэлhэн байна. «Владимир hуралсалдаашье бэрхэ, габшагай солбон сэрэгшэ» гээд нүхэдынь магтадаг. Тэрэ хододоо «эрхим», «тон эрхим» гэhэн сэгнэлтэ бүхы hуралсалдаа абажа байдаг. Буряадай АССР-hээ ерэhэн пурбадахи сэрэгшэ Матвей Пескунов нютагайнгаа хүбүүдэй туйлаhан амжалта арьбадхалсажа ябана. Тэрэнэй эсэгэ — Матвей Петрович Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронт дээрэ пулемётчигоор ябаhан, дайнай инвалид. Мүнөө тэрэнэй хүбүүн эсэгынгээ фронт дээрэ шуhаяа адхажа ябаад, дайсанhаа Эхэ ороноо хамгаалхын түлөө оролдоhые мартадаггүй.

Эхэ орондоо үнэн сэхээр алба хэжэ, аха нүхэдэйнгөө дайшалхы габьяа улам арьбадхажа, олошоруулхын хойноhоо оролдожо ябадаг, hүбэлгэн бэрхэ сэрэгшэ юм.

Эдэнэрэй hуралсал, ажабайдал тухай минии республикын газетэдэ эльгээхыемни мэдэхэдээ, сэрэгшэд аргагүй ехээр баясан, иигэжэ мэдүүлээ: «Маанадай зүгhөө нютагаймнай ажалшадта халуун зүрхэнэй баярые хүргыт! Бидэнэр Эхэ ороноо хамгаалхаар хододоо бэлэмди!».

В. КОЛЕСНИКОВ,
офицер.

Джус Александр Александрович сэрэгэй албанда мордохынгоо урда тээ Загарайн районой пионерэй байшангай радиотехническэ кружогой гэшүүн ябаhан юм. Тиигэжэ радиотехническэ тон hайн мэргэжэлтэй болоhон байгаа.

Мүнөө Джусай үбсүүндэ гурбан гоё значогууд ялардаг. Нэгэ мэргэжэлээрээ 2-дохи классай радиотехник, 3-дахи разрядай хүнгэн алтет, Совет Армиин отличник.

Александр албаяа дүүргээд, институтда орохо зорилготой.

Ч. БУДАЕВАЙ фото.

Николай АГЕЕВ

МОСКВА ШАДАРХИ ОЙ СОО

Үүр хираалха багта
Үндыжэ харахада жэгтэй.
Үнгэ бүриин шэлэй
Үер толониинь хэбэртэй..
Оршон тойроошо юумэнэй
Орой дээгүүр сасараад,
Тунгалаг уhан шүүдэртэ
Туяа гэрэл адхараа.
Шубууд гэнтэ hэрижэ
Шугыгаар тарана сууряан...
Мүшэр набшад дээрэhээ
Мүнгэн дуhалнууд мухаряа.
Уняартаhан сэнхир хормойгоо
Уhа сөөрэмүүд үргэбэ.
Удангүй наран игаажа
Улаан годлёороо харбаба.
Дэлхэйн сээжые тудажа
Дээшээ болон үндыhөөр
Далгар номгон байгаалиин
Дэрыень хобхолон үлыгөө
Сагаабтар шубуун дэнгэй
Шарайтай үндэр хүшөө
Саанаhаа гэнтэ улайжа
Шатама халуугаар хүсөө.
«Дүшэн нэгэн оной
Дүлэтэ байлдаанай үедэ
Сибирь ороной хүбүүд
Сэхэ зогсоо hэн эндэ...» —
Гэжэ бэшэhэн үгэнүүдые
Гэнтэ обёорон уншанаб.
Хайрата эсэгынгээ урдаhаа
Хаража байhандал уярнаб.
Томохон хуhа модон
Тонгойжо юугээшьеб шэбшэнэ
Туулган hомоной шархые
Тунгалаг шүүдэр эмшэлнэ.
Ородhоо оршуула...

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Илалтаhаа илалтада партимнай хүтэлнэ» гэhэн түрүү бэшэг. Республикын арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ Б. Семеновой статья.

Хоёрдохи хуудаhанда: Советскэ Союзай Маршал, Советскэ Союзай хоёр дахин Герой В. Чуйковой «Дайсад мэдэжэ байг лэ!» гэhэн статья. Л. Неретинагай корреспонденци.

Гурбадахи хуудаhанда: Е... бевой корреспонденци. С. ...дын «Запасай майор» гэhэн ...респонденци. Г. Болдогоевой ...тернал.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: ...эй материалнууд. Тоо ба бар...нууд.

ГУУРhАН ба ЖАДА

Заахан гэжэ гуурhаханиие бү баhа,
Жадын буладhаа дабтагдадаг юм баhал.
К. СИМОНОВ.

1.

Энэ хүниие би үдэр бүри харадагби. Бээр набтаршаг, уршалаатаhан духатай, hонюуша нюдөөрөө нэгэ юумэ анхаран шэртэхэдэнь, үшөө үдхэн, хара нидхэнүүдынь ниилэшэдэг. Нюдэдыньшье бага анид гэлдээдхидэг. Алхасань хүнгэн, Ажалайнтаа таhалга соо оромсороо, пальтогоо үлтэжэ, хармаанhаа гуурhаяа гаргаадхидаг. Минии, ганса миниишье бэшэ, олонхи залуу журналистнуудай мэдэхын Намдак Цыбенович гуурhал барьяад hуудаг.

Теэд энэ хүмнай дайнай галзуу туулган шуургата жэлнүүдтэ, үхэлтэ hомоной аадар соо, үхибүүд, эхэнэрнүүдэй уйлаан хайлаан доро, Украиннын, Польшын тооhото харгынуудаар гуурhа бэшэ, жада барижа, сэрэгшын хүнгэн бэшэ ажал, ами наhанай сэнтэй алдарта ажал хэжэ гараhан мүхэшэгүй габьяатайл... Тэрэниинь мэдэхэшьегүй зон олон байха.

2.

93-дахи Улаан тугта полкын гвардиин рядовой Цыбенов Намдак Цыбеновичые «Шэн зоригой түлөө» гэжэ медаляар шагнаха.

hүни, шэб балай hүни поезд Москва хүрэжэ ерэбэ. Вагон соо hүлэмхихэнөөр носоhон дэнгэй гэрэлдэ холын Сибирьhээ ерэhэн сэрэгшэдэй шэг шарайнууд баратгар дээрээ барагараар харагдана. Хирэ хирэ болоод лэ баруун тээhээ үхэр буутай хүндэ абьян дуулдана. Москва тээшэ ухаа мэдээ алдан, уланхатан эрмэлзэжэ ябаа дайсадые дары зогсоохо зорилготойгоор тэдэниие Малоярославец тээшэ шэглүүлэн эльгээхэ гэhэн захиралта дивизиин командир генерал Эрастов үгэбэ. Сычевко гэжэ hуурин шадар пулемётчик-Намдак Цыбенов дайсадаар улаан нюураараа уулзаа бэлэй. Таарамжатай газар шэлээд, немецүүдэй дүтэлхые хүлеэбэд. Үүр сайха үеэр үхэр буунууд нэержэ, улаабар хаяатай тэнгэреэр самолёдууд зуралзаба. Удангүй дурамай түхэреэн зээрэмхэй соо фашистнуудай касканууд харагдаба. Нилээд дүтэ хүргүүлээд, Сибирьhээ ерэhэн сэрэгшэд аадар бороодол hомоор уряалгүй «айлшадаа» угтаба. Зүгынүүд шэнгеэр дайсадай hомонууд толгой дээгүүрнь hиинaлдана. Хамсыгаараа хүлhөө аршан, эрэлхэг сэрэгшэд пулёмедоо hомолно... Булэглэhэн солдадуудай командир сержант Рагозин юундэшьеб үндэгэд тэхэдээ, сээжэеэ тэбэреэд алдалшаба. Дайсад добтолhоор... Намдак Цыбенов Рагозиной үүргые өөртөө даажа абаба. Уб улаан нараншье дээрэ гараба. Арадаймнай түрэл ниислэл Москва хотомнай гэжэ мэдэрхэдээ, мяха шуhаараа оролсохоор бэлэн, алхамшье гэдэргээ сухаринагүй. Намдак гэнтэ хүлэйнгөө халуу бусалшахада гайхаба. Теэд буудалгаяа зогсоожо болохогүй. Хүлынь нойто орьожо, үбдэжэ эхилбэ. Тиихэдэнь лэ шархатааб гэжэ ойлгоо бэлэй. Түрүүшынгээ тулалдаанда иигэжэ шархаташахаб гэжэ hанаагүй аад, нэгэ бага урмаа хухарhанай мэдэрэл түрэбэ. Зүгөөр түрүүшынтээ үдэр «Шэн зоригой түлөө» гэжэ медальда хүртэhэндөө ондоо мэдэрэл—омогорхолой долгиндо абтаа hэн.

Буряад сэрэгшын дайшалхы зам иигэжэ эхилээ hэн. Намдагай хүтэлбэрилдэг бүлэг солдадуудые полк соонь «интернационал» гэжэ нэрлэдэг hэн. Тэрэ казах Джамантаевhаа гадна, нарата Узбекистан нютагтай Гафуров, Казань шадарай татар Юсупов, ород Назаров гэгшэд бии бэлэй. Нэгэ hалашагүй бүлэ болон нэгэдэhэн эдэ табан манай ороной аха дүү арадуудай хани нүхэсэлэй амиды гэршэ байгаа. Тэдэнэр нэгэ гарай табан хургад шэнги нюдаргадал бата зангираад, дүтэлжэ ябаhан дайсад руу гэтэнэ. Үндэр ганга добо дээрэ байрлаhан тэдэндэ немецүүдэй касканууд наранда ялархань харагдана, юуншьеб гэжэ шулаганалдахань эли соностоно. Добынь хаяада, хараани газарта, хонхойн харлаhан жалга руу тэдэнэр гүйлдэн ороно. Жалга соогуур мүлхин добтолхо гэжэ шиидэhэниинь ойлгосотой. Манайхинай олонхи сэрэгүүдэй мүрэниие гаталаадүйдэ, немецүүд галзуугаар добтолбо. Цыбеновэй пулемётно расчет байраяа хэдэн удаа hэлгэжэ, гал hомоор тэдэниие угтаба. Дайшалхы нүхэдынь удаа удаагаар алуулжа, нэгэ мэдэхэдээ Намдак гансаараа үлэшэнхэй, ара талаhаа өөhэдынхидhөө таhалуулшанхай байба. Үнөөхи жалга соо немецүүдэй олоороо сугларhан хойно тэдээн руу сэхэ буудажа эхилбэ. Иимэ гэнтын буудалга хүлеэгээгүй дайсад хараhан лэ зүг тээшээ харайлдаба. Намдак Цыбеновэй мэргэн пулемёт тэндэ далаад гаран офицернүүд болон солдадуудые hүнөөгөө hэн. Толгой дээгүүрнь, шэхэнэйнь хажуугаар hомонууд hиинaлдана. Пулемёдойнь урдахи халхабшые «пус» байса сохино... Хэдышье шэнээн сагай иигэжэ үнгэрhые Намдак Цыбенович hанадаггүй. Бүхэли hара, жэл соо тулалдаhан шэнги мэдэрэл досоонь түрэжэ байгаа hэн. Удангүй манай сэрэгшэд эршэмтэйгээр добтолжо, Петровко hууриниие эзэлээ бэлэй. Тиихэдээ пулеметно расчёдой командир Намдак Цыбеновэй хүндөөр шархатаhан, хяа бута буудуулшаhан, пулемёдойнгоо хажууда хэбтэхыень харахадаа, ехэтэ гайхалсаа hэн: алуулшоо гэжэ hанаhан байгаа бшуу...

Энэ эрэлхэг габьяагайнгаа түлөө Намдак Ленинэй орденоор—Эхэ оронойнгоо эгээл үндэр хайраар шагнагдаhан юм. Үшөөшье хэдэн медаль хайра мэргэн буряад хүбүүн дайнай харгыгаар аяар Варшава хүрэтэр дабшахадаа абаhан намтартай.

3.

Шэнэ газар ашаглалгада габьяатай байhанайнь түлөө «Буряад үнэн» газетын корреспондент Цыбенов Намдак Цыбеновичые «Шэнэ газар ашаглаhанай түлөө» гэжэ медаляар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указhaа).

Буугаа орхиходоо, Намдак дахин гуурhaяа барьяа hэн. Дайнай поли дээрэ бэшэ, харин амгалан ажалай нугада—үнэхөөр алтан шэнги Бэшүүр, Мухар-Шэбэрэй тарьян дээгүүр, Зэдэ, Бургалтайн зэлэ татаhан дун сагаан hүрэг хонито бэлшээри дээгүүр тооhон болошоhон субаяа хэдэрээд, тэбхэрхэн блокнодоо хармаандаа хэнхэй, баhа үдэр hүниие мэдэгүй, үргэhэ нойроо мартан коммунист Цыбенов ябажа эхилээ hэн. Тэрэнэй үнэн зүбөөр, хурсаар, ойлгосотой тодоор бэшэhэн статьянууд, шог зугаата шүүмжэлэлнүүд, мухар hүзэг, мунхаг харанхые шорлоhон рассказууд эдэ жэлнүүдтэ хэды олоороо манай газетын хуудаhанууд дээрэ гараа гээшэб! Ямаршье аймагта газетын корреспондент ябахадаа, Намдак Цыбенович, фронт дээрэхидэл, эгээл харюусалгатай, ажахыда тон шухала газарнуудта хүрэдэгөөрөө, тэндэхи эрхэ байдалые гүнзэгыгөөр шунадагаараа, үнэн зүб тобшолоор хэдэгээрээ үргэн олон уншагшадай дунда хүндэтэй болонхой. Тиимэл хадаа булад ан заhаар газар хахалагшадта хүртэдэг «Шэнэ газар ашаглаhанай түлөө» гэhэн медаляар шагнагдаа бэшэ гү?

4.

Би Намдак Цыбеновичые үдэр бүри харадагби. Уршалаатаhан духань, hонюушаар нэгэ юумэ анхаран шэртэхэдэнь, үшөө үдхэн зан даа нидхэнүүдэйнь ниилэлгэ, бага анилдаадхидаг нюдэдынь, хүнгэн алхасаньшье намда тон танил. Ажалайнгаа таhалга соо оромсороо пальтогоо үлгэжэ, хармаанhaа гуурhaяа гаргахыень харахадаа, «заахан гэжэ гуурhaые бү баhа, жадын буладhaа дабагдадаг юм баhал» гэжэ hайса ойлгоhон хүн одоол энэ гэжэ зэзлүүдгүй hанадагби... Тиимэл хадань хэдэн жэлэй саана манай хото ерэhэн суута генерал, Советскэ Союзай гурба дахин Герой Покрышкин залуушуултай уулзалга хэхэдээ, Намдак Цыбенович Цыбенов мэтэ хүнүүдые соло дуудажа ябаял гэжэ уряалаа бшуу...

А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ.

ДАЙСАД МЭДЭЖЭ БАЙГ ЛЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи хуудаhанда)

британиин премьер-министр У. Черчилль СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. В. Сталинда 1944 оной сентябриин 27-до хандалга-бэшэг эльгээхэдээ, иигэжэ мэдэрбэ: «...Имагтал ородой арми Германиин сэрэгэй машинын доторые хооhолоо...». Тиихэдэ 1944 оной февраль соо генерал Эйзенхауэр иигэжэ бэшэбэ: «...хамгаалалтын дайнай түүхэ соо эгээл ехэ габьяата баатаршалгые дэлхэй үзэбэ. Яахадааб гэхэдэ, ородой армиин солдадууд хадаа нацистнуудай сэрэгэй машинын хүсэтэ сохилтонуудые бэедээ тудажа абаад, эсэслэн зогсооhон байна. Мүнөө дайнай үшөө нэгэ ехэ илалтын шатые—айхабтар ехэ добтолгые хаража байнабди...».

Түүхые хазагайруулха дуратайшуул, гитлеровскэ армида эсэргүү дайнда бидэнтэй холбоо барисаатайгаар тэмсэhэн гүрэнүүдэй политическэ болон сэрэгэй хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэhэн эдэ үгэнүүдые мартаагүй hаань дээрэ байгаа.

Ута гэгшын хүшэр замаар ябажа илалтада хүрөөбди. hайнаар зэбсэглэгдэhэн, өөрынгөө зорилгодо хүрэхын тула юушье хэхэ шадалтай дайсаниие дабахань бэрхэтэй hэн. Гитлеровскэ Германи, мүн тэрэнэй арми имагта тиимэл дайсан байhан юм. Совет арад илалта туйлахын түлөө ехэхэн хүсэ гаргаhан байна. Хүбүүд, басагадайнь шуhан тулалдаанай газарнуудта ехээр адхараа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ совет арад 20 миллион шахуу хүнүүдээ алдаа.

Дайн Берлиндэ хүрэжэ дүүрээ. Москва, Сталинград, Курск шадар, мүн бусад газар нютагуудта болоhон тулалдаанда илалтануудые туйлаагүй haa, совет сэрэгүүд Берлиндэ хүрэхэ аргагүй байха hэн.

Курск шадар болоhон тулалдаанда советскэ сэрэгүүдэй илалта туйлан Днепртэ хүрэжэ гаталhанай эсэстэл, дайнай ябуулгада үндэhэн хубилалта болоhон юм. Стратегическэ талаараа эдэбхитэй болохо гэhэн фашис командованиин найдабариие Курск шадар совет сэрэгүүд буруутуулаа.

Совет сэрэгүүдэй хэhэн бусадшье олон добтолгын үедэ айхабтар шухала илалтанууд туйлагдаа hэн. Дайнай дүүрэхэ дүтэлhэн хойно манай союзнигуудай хоёрдохи фронт нээбэшье hаань, Советскэ Союз өөрынгөө союзническа уялгые hайнаар дүүргэhэн. Жэшээнь, сагай уларилай таарамжагүй байбашье, хараалагдаhан болзорhоонь урид Висло-Одер дээрэ добтолгодо орохо ушартай болоогдоо.

Энэ хадаа манай союзнигуудай гүйлтаар тэдэниие абархын тула хэгдэhэн добтолго байhан юм. Тиигээдшье Арденнэдэ немецүүдэй контр-добтолго хэхэдэнь, союзна сэрэгүүд хүшэр байдалда орожо, америкын 3-дахи армиие командалагша генерал Д. Паттон 1945 оной январиин 4-дэ дэбтэр соогоо иигэжэ бэшэбэ: «Бидэнэр энэ дайнда шүүгдэжэшье болохо байнабди».

Совет сэрэгүүд толотомо илалтануудые туйла туйлаhаар Берлиндэ орожо ерэhэн байна. Сталинградые хамгаалалсаhан би хадаа Берлиниие добтолгодо хабаадалсаhандаа айхабтар ехэ омогтой ябадагби.

Берлиндэ добтолhон тухай хөөрэхэдөө, тэрэ үедэ минии командалhан 8-дахи гвардейскэ армиин сэрэгшэдэй дайшалхы габьяа тухай дурдахамни.

1945 оной апрелиин 15—16-най hүни—фашис захиргаанай ниислэлдэ добтолхо болоhон үе. Тэрэ hүни тон ута шэнгеэр үзэгдөө бэлэй. Одоошье үүр толоржо, гвардейскэ тугуудаа түрүү шугамда асарбабди. Эрхимүүд сооhoo эрхим сэрэгшэдтэ тэдэ тугууд барюулагдаа hэн.

Дүлэтэ ракетэ, hомонуудай туяатуулхадань, тугуудай улаан үнгэ дээрэхи Ленинэй дүрэ зураг амиды шэнгеэр түрүү шугам дээгүүр ябаhандал үзэгдэбэ. Агуу багшын заahанай ёhoop, ами наhaяа гамнангүй дайсантай тэмсэхэбди гэжэ гвардеецүүд шахаа тангаригаа үгэбэ. Яахадааб гэхэдэ, тэдэнэр эдэ тугуудые орой дээрээ мандуулан ябажа. Волго мүрэнhөө Зееловскэ үндэрнүүдтэ хүрэжэ ерээ бшуу.

Аргаа барагдаhан гитлеровецүүд тон үсэд шангаар эсэргүүсэбэ. Теэд манай сэрэгшэдэй шангга добтолгын урдаhaa тэдэнэр юушье хэжэ шадахагүй байба. Тиигэжэ гитлеровскэ Германиин ябаган сэрэгүүдэй генеральна штабай hүүлшын начальник генерал Кребс гэгшэ 1945 оной апрелиин 30-най майн 1-нэй hүни Берлиндэ байhан 8-дахи гвардейскэ армиин командна пунктда ерэбэ. Рейхсканцлерай тушаалые хэдэхэн часай урда Гитлерhээ тушаажа абаhан Геббельсын болон Борманой гар табилгатай документые тэрэ барижа ерээ.

Ерэмсээрээ тэрэ иигэжэ намда хэлэбэ: «Түүхэтэ событи тухай тон түрүүн мэдэhэн дуулаhан немецбэшэ угсаатанай дундаhaa түрүүшын хүниинь Та болонот». Берлинэй гол дунда ерээд, правительствын hүүлшын кварталнуудта добтолжо байhан ород генералда энэ тулалдааншье аргагүй ехэ түүхэтэ событи болоно гээшэ ааб даа гээд тэрээндэ харюусаhан бээрээ:

— Танда, үнэндөө, юун хэрэгтэйб? — гэжэ асуубаб.

— Гитлер бээ хорложо аланхай,— гээд тэрэ харюусаба.

— Энэтнай намда шэнэ hонин бэшэ. Энээн тухайдатнай бүри үсэгэлдэр дуулаа hэм,— гэбэб.

Тиихэлээрни, Кребс бага урмаа хухарhан маяг үзүүлээд, иигэжэ үргэлжэлүүлбэ:

— Гроссадмирал Дениц түрүүтэйгээр правительство бүридүүлхые Гитлер захяа hэн. Тиимэhээ Берлиндэ Дениц түрүүтэйгээр шэнэ правительство бүридүүлхэ, тиигээд түбхын түрүүн Советскэ Союзтай, удаань тэрэнэй союзнигуудтай эбэй хэлсээ баталха тухай асуудал шиидхэхэ арга олгохынь тула советскэ командованиие, Советскэ правительствые Геббельс Борман хоёр гуйна,— гэбэ.

Намда Кребсын барюулhан документнүүд тиимэл гүйлтын бэшэгүүд байгаа бэлэй.

Фронтые командалагша Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуковта энээн тухай элидхэhэнэй hүүлээр Германи ямаршье хэлсээгүйгөөр бээ тушааха ёhотой гэжэ Кребсдэ мэдүүлбэб. Кребс зүбшөөбэгүй. Тиихэлээрнь, ямаршье хэлсээгүйгөөр бээ тушаагаагүй hаа, үлэhэн фашис сэрэгүүд эсэслэн үгы хэгдэхэ гээд мэдүүлхэ ушартай бологдобо.

Кребс бусаха баатай болобошье, хэрэгээ бүтээнгүйгөөр Геббельс Борман хоёртоо бусахаяа дурагүйтэжэ, тэрэниие плендэ абаhан тухай соносхохыемнай хүлеэhэн хэбэр үзүүлбэ.

Теэд бидэндэ Кребс хэрэгтэй бэшэ, харин Берлинэй гарнизоной бээ тушаахань хэрэгтэй байгаа. Тиимэhээ тэрэниие түрүү шугамай саана хүрэтэр үдэшөө бэлэйбди. Хэдэхэн минутын үнгэрхэлөөр Берлинэй hүүлшын бэхилэлтэнүүдтэ добтолго эхилээ hэн.

Майн нэгэнэй hүни Геббельсын дүтын туhамаршад хэлэн удаа намда ерэжэ хөөрэлдөө hэн. Генерал Вейдлингын ерэхэдэнь, хэрбээ өөhэдыгөө абарха гэбэл, энэ дарыдаа hуугаад, сэрэгүүдээ, буу зэбсэгээ тушааха тухай захиралта бэшэгты гэбэб. Генерал Вейдлинг зүбшөөбэ. Теэд тэрэнэй захиралта бэшэжэ hуухадань, эбэй хэлсээ баталха тухай асуудалые үлэгшэ сэрэгүүдынь өөhэдөө шиидхэжэ байгаа hааб даа. Уранаар хэлэхэдэ, тэдэнэр эбэй хэлсээ баталхын түлөө хоёр гараа үргэдэг. буу зэбсэгээ яаруухаар ябталдаг байбад.

1945 оной майн 2-то гитлеровскэ Германиин ниислэл, мүн тэндэ байhан гарнизон бээ тушааhан юм.

Тиигэжэ Европын дайн дүүрэhэн байна. Совет Арми—сүлөөрүүлшын арми мүн. Тэрэ хадаа Европын ба Азиин олохон оронуудта сүлөөрхэ арга олгоhон байна.

(АПН).

ХИЛЫН СААНАhАА

Сиридэ советскэ выставкэ нээгдэбэ

ЛАТАКИ. (ТАСС). Сириин гол портовой город болоошо Латакида совет номуудай выставкэ нээгдээ. Эрдэм ухаанай элдэб hалбаринуудай талаар номууд, политическэ, уран hайханай литература, журналнууд, совет уран зураашадай зурагуудай буулгабаринууд выставкэ дээрэ табигданхай.

„Берлинэй түлөө болоhон байлдаануудта хабаадалсаhанай түлөө“ медаль

ВАРШАВА, майн 7. (ТАСС). «Берлинэй түлөө байлдаануудта хабаадаhанай түлөө» түрүүшын медалиие Польшын маршал Мариан Спыхальскида ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Юзеф Циранкевич үсэгэлдэр барюулаа гээд ПАП агентство мэдээсэнэ. Үнгэрhэн дайнай үедэ гитлеровскэ Германиие бута сохихо хэрэгтэ Польшын Арадай сэрэгүүдэй габьяатай байhые мэдэрhэнэй, тэмдэг болгон, тэрэшэлэн энэ түүхэтэ илалтада өөрынь ехэ туhа нэмэри оруулhанай түлөө Польшын маршалда энэ медаль олгогдоhон байна.

«Берлинэй түлөө болоhон байлдаануудта хабаадаhанай түлөө» медалиие Польшын правительство байгуулаа. Энэ медаль Берлинэй түлөө болоhон байлдаануудта хабаадагшадта—урдын гитлеровскэ рейхые Совет Армитай хамта добтолhон Польшын армиин солдадууд болон офицернүүдтэ барюулагдаха юм.

Бирмэдэ элүүрые хамгаалгын хэрэг hайжарна

РАНГУН. (ТАСС). Бирмэдэ hүүлшын дүрбэн жэлэй турша соо элүүрые хамгаалгада мүнгэ hомололго хоёр үлүүтэй дахин нэмээ, саашадаа нэмэжэл байха. 1971 оной үеэр ороной hуралсалай газарнууд жэл бүхэндэ 300—400 врачнуудые бэлэдхэн гаргадаг болохо байна.

Хүнэй элүүрые хамгаалха энэрхы ёhоной хэрэгтэнь Бирмэдэ Советскэ Союз горитойхон туhаламжа үзүүлдэг. Советскэ туhаламжатайгаар Таунгчжида табан жэлэй урда тээ баригдаhан госпиталь орон дотор ехэ суутай болонхой.

Советскэ шэнэ аппаратура болон түхеэрэлгэнүүдые госпиталь hаяхан нэмэжэ абаhан байна.

Нигериин правительствын шиидхэбэри

ПАРИЖ. (ТАСС). Иоганнесбургдахи тоололгын центртэ хэрэгтэй тоололго-согсололгын машиные Англиhаа ЮАР-та абаашаха зорилгоор Англиhаа зорюута хүлhэлэн абтаhан самолёдой Канода хүрэжэ горючи абаха зүбшөөл үгэхэhөө Нигериин правительство арсаа.

Энэ арсалга хадаа Фервурдын расис правительствада хизаарлалта хэхэ талаар Африкын нэгэдэлэй организациин шиидхэбэритэй дашарамдуулан Нигериин правительствын абаhан хэмжээн болоно.

Индонези Малайзи хоёрой хоорондохи харилсаа гуримшуулга тушаа

ЛОНДОН. (ТАСС). Рейтер агентство иигэжэ мэдээсээ: Малайзитай харилсаагаа амгалан ёhoop гуримшуулхые Индонези хүсэнэ гээд Индонезиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Адам Малик парламентын заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Гэбэшье мүнөө Малайзиин составта ородог Сабах болон Саравтай арадуудта өөрыгөө тодорхойлхо эрхын үгтөөд лэ байхада Малайзитай зүрилдөөн болюулагдажа шадаха гээд тэрэ тэмдэглээ. Зүрилдөөе зогсоохо хоёрдохи эрилтэ гэхэдэ, Зүүн-Урда Азидахи Англиин баазанууд усадхагдаха ёhотой гээд Малик хэлээ.

Газар уhанай талаар Индонези Малайзида ямаршье эрилтэ хэнэгүй гээд Малик мэдүүлhэн байна.

Индонезидэхи байдал

ПАРИЖ. (ТАСС). Ороной экономическа болон финансова байдал ехээр бусайданги гэжэ экономикын, финансын болон барилгын асуудалнуудаар Индонезиин премьер-министрэй дүрбэдэхи орлогшо Хаменгку Бувоно парламентын заседани дээрэ хэлэhэн байна. Эрьесэдэ байhан мүнгэнэй тоо 1962 ондо 136 миллиард рупи байгаа hаа, 1966 ондо 5.000 миллиард рупи хүрэтэр нэмэhэн байна гээд тэрэ мэдүүлээ. Тэрэнэй дурдаhан тоонууд юу харуулнаб гэхэдэ, 1962 ондо Индонези 473 миллион американ долларой эд бараа газаа тээшэнь худалдадаг байгаа, 1965 ондо тэрэнь 400 миллион доллар хүрэтэр хороо.

Тохёолдоhон хэсүү бэрхэ байдалhаа гараха онол аргануудые Индонезиин правительство мүнөө бэдэржэ байнхай.

Манай газетын удаадахи номер майн 11-дэ гараха

БААТАРНУУД ТУХАЙГАА ДУУЛАНАМ

ҮГЛӨӨ БҮХЭНДЭ алтаран гарадаг наранай элшэ туяа Галуута-Нуур хотын Соёлой ордоной үмэнэхи үндэр хүшөө-памятнигта тудалаг.

Мүшэтэн толорhон
мүнгэн хүшөөгэйтнай үмэнэ
Мүнөө hүгэдэн,
саяюун нюламсаа сүршэхэдөө,
Орой дээрэхи
олон мүнхэ зулатнай
Орон дэлхэйн
орошоогүй гэгээндэ бадаржа,
Олон үеын,
ерэхэ сагай угсаатанда,
Ойро холын
сүлдэрхэй оюун ухаатанда
Үйлын хараалта
үнгэрhэн дайнай уршаг
Үгэгүйгөөр

мэдүүлhэй гэжэ хүсэнэб! — иигэжэ энээхэн репортажаа эхилхэдээ, дайн дажарай газарhаа бусажа ерээгүй дүтын, холыншье, мүн таниха, танихагүйшье hаа, аха нүхэд тухайгаа хамагай түрүүн дурсажа, баяр ёhололто энэ үдэр гүн сэдьхэлэй талархал мэдүүлэн, аялга дуугаа ниилүүлэлсэнэб.

Мүнөөмнай ямар үе саг гээшэб? Бүхы харгынуудай коммунизм тээшэ абаашажа байhан гайхалтай hайхан үе саг гээшэ ааб даа!

Ажал үйлэдбэри гээшэ хэзээ бүхэндэ хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын гол хүсэтэ эрьюулгэнь байhан юм, байнашье. Бүри hаяхан. Москвада болоjо дүүрэhэн совет коммунистнуудай агууехэ хуралдаан шэнэ табан жэлэй түрүүшын хабарай дэлисэ ехэтэ алхамые зохёон табиба! Коммунизмын мандалда хэhэн бүтээhэн юумэмнай үнэхөөр тоолохо болоо hаа толгой эрьемэ ехэ, баясама hуртэй. Теэд эдэ бүхы омогорхолто үйлэ хэрэгүүдэй эрэлхэг түмэн хүбүүдэймнай ами наhаар, элбэг шуhаар туйлагдаhыень яагаад мартажа болохоб!?

СЭЛЭНГЭ нютагаар, байлдаан соогуур баатар солоёо дуудуулаад, амгалан ажалда алдар нэрээ домоглуулагшад үсөөн бэшэ бии юм. Зай, тиигэбэл.. түрүүшын фронтовигуудай нэгэн ябаhан хүнhөө энэ хөөрөөгөө эхилээе. Үргэн Ноёхондо орохо зуураа, үнинэй фронтовик, мүнөө нютаг дээрээ сомон зүблэлэй түрүүлэгшээр хүдэлжэ байhан, олон орден, медальнуудай кавалер Цырен-Дондок Догсонович Буянтуевтай уулзашабабди. Сагнай яаруулна. Үнишье болоогүй, уняар мана татаhан үргэн Юрөөе үгсэн, hанал бодолоороо тиишэ ниидэнэбди.

...Май hарын гал улаан сэсэгүүдэй дэльбээ дэлгэн, үшөөл задараадуйхэн байхада, хээрэ талагар хонидоо хурылжа ябаhан До... юундэшьеб зог татан, гэнтэ... соолхино. Энэ хүн юун ... шэбшээ хаб? hайхан сагай ... палхяар зэрэлгээтэн байгаа ... та сэнхир таламнай сэдьхэ... утаhа-хүбшэргэй дайража, ... нэгэн оной hүреэтэ тэрэ үе ... hануулжа магад. Дайн. ... шадархи хатуу шанга тула... Тиихэдэл залуухан Дондок ... буудагша байhан тула шу... дээрмэшэдэй шархяа хэтэ... голдонь хүрэжэ, олохон... анюулhан байха. Хүзүү hэ... шалатарнь дараhан сэрэг ... хэсүү хүшэр жэлнүүд март... аал? Теэд гансахан Дондогто ... хүндэ хүби заяан тудалдаа ...

Бэрхэ хүн хаанашье эли ... харуулдаг гээшэ бээзэ. Мүнөө ... док Доржиев түрэл Карл М... сынгаа нэрэмжэтэ колхоздо ... жэлэй туршада хонишоноор а... лаха зуураа, баясама hайн ... дүнгүүдые жэлhээ жэлдэ туй... байдаг юм.

hАЯШАГ СССР-эй Верховно ... ведэй Президиумэй түү... лаhан Указай ёhоор, энэ ... рэймнай үбсүүндэ «Ажалай ... дар габьяагай түлөө» гэhэн ... даль ялархань.

Манай магтаhан Дондок ... геэр ажалладаг бэрхэшүүл С... гымнай нугаар олон юм даа.. ... шээ болгон урдын фронтови... —аха дүү Аюшеевтэниие шье ... үзэе. Даша-Нима Ринчинови... түрэл Жаргаланта нютагтаа, ... хэдэ Дамби-Нима Ринчинови... Сэлэнгынгээ совхоздо хүдэл... лэ ябанал. Хоюулан мүнөө «А... гай эрхим хонишон» гэhэн ... солотойнууд. Эдэ хоёрнай ... Эхэ оронойнгоо үндэр дээд ... —«Ажалай Улаан Тугай» ... хайрануудта хүртэлсөөд бай... Иимэ ушарта дэмбэрэлтэ ехэ И... тын hайндэреэр ажалайнгаа ... тарнуудые амаршалангүй бай... аргагүйл.

Загастайн Тохой нютагта А... ехэ Октябриин сасуутан—фрон... товигууд: модошо Даохан О. Д. ... шанимаев, жолоошон Н. О. Г... нов, ЦРМ-гэй слесарь А. С. С... нов гэгшэд мүнөөшье түрүү ... гэдэ—сэнхир тэнгэри хэзээ... сэлмэг байгууужан—иимэл ар... эрмэлзэл шуналтай ажаллажа ... hал шүү.

Энээгээр, минии репортаж ... рээдүй. Хурса гуурhата хани... ни энэ хөөрөөем залан үргэл... лүүлэг лэ!

Ч-Ц. САНЖИЕВ.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур
1966 оной майн 9.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Н-1632. Зак. 469.